

การสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่า
ในจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษาชาวพม่าที่อาศัยอยู่
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่¹

Communication to Maintain Ethnic Identity Among
Burmese Diasporas in Chiang Mai Province:
A Case Study of Burmese Diasporas Residing in
Mueang Chiang Mai District of Chiang Mai Province

มูทิตา บุญวยากรณ์²
พิมลพรรณ ไชยนันท์³

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าในจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษาชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทำการศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Analyzing relevant documents) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น โดยวางแผนทางในการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าผ่าน 3 กิจกรรม อันประกอบด้วย การสื่อสารผ่านวิถีทางวัฒนธรรม การสื่อสารผ่านสื่อ และการสื่อสารผ่านกิจกรรมทางสังคม นอกจากนี้ ยังศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์

¹วิทยานิพนธ์ที่ได้รับการสนับสนุนจาก สกว. ภายใต้โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. 2559

²มูทิตา บุญวยากรณ์ (ศ.ม. การสื่อสารศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2560)

³อาจารย์ ดร.พิมลพรรณ ไชยนันท์ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่า รวมไปถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนสัญชาติพม่า ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวพม่าด้วย ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับกระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ใน 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) อัตลักษณ์ที่คงอยู่ ประกอบด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมและความเชื่อ ประเพณี 12 เดือน (จำนวน 7 เดือน) พิธีกรรมการเกิดและพิธีกรรมในการแต่งงาน การรับประทานอาหารพม่าและการเคี้ยวหมาก 2) อัตลักษณ์ที่มีการต่อรอง/ปรับเปลี่ยน ประกอบด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าผ่านการเคี้ยวหมาก (ในชาวพม่าวัยหนุ่มสาว) การแต่งกายแบบพม่า การผัดผิวน้ำด้วยตะนาคา และพิธีกรรมการตาย 3) อัตลักษณ์ที่สร้างใหม่ ประกอบด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าผ่านกิจกรรมกลุ่มสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือชาวพม่า และกิจกรรมกลุ่มชุมชนชาวพม่า (Myanmar Community) 4) อัตลักษณ์ที่สูญหาย ประกอบด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าผ่านประเพณี 12 เดือน (จำนวน 5 เดือน) 5) อัตลักษณ์ที่ถูกรื้อฟื้น ประกอบด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าผ่านอัตลักษณ์ทางภาษา (ในชาวพม่ารุ่นที่สอง)

ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่า คือ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศพม่า และอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การเข้าถึงสื่อ สถานภาพทางสังคม ประวัติศาสตร์ และสถานที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ผลจากการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนสัญชาติพม่า 4 ประเภท ทั้งสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ และสื่อสังคมออนไลน์ ในฐานะของ “ผู้เฝ้าประตู” (Gatekeeper) หรือนายทวารข่าวสาร พบว่า บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวพม่ามีทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่ การสื่อสารภายในกลุ่ม การสื่อสารภายนอกกลุ่ม การสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่ม และการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ พบว่า ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่า คือ “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ”

ซึ่งส่งผลให้เกิดความพยายามในการลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ หรือการถูกกีดกันจากสังคม กลุ่มชาติพันธุ์พม่าจึงเกิดกระบวนการป้องกันการสร้างความเป็นอื่น (The Otherness) ขึ้น และพยายามปรับตัวเพื่อสร้างความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ เลือกที่จะแสดงตัวตนในลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละสถานการณ์ โดยมีปัจจัยสำคัญที่เข้ามาเป็นตัวกำหนด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ณ ขณะนั้น

Abstract

The objectives of this study entitled “Communication to Maintain Ethnic Identity Among Burmese Diasporas in Chiang Mai Province: A Case Study of Burmese Diasporas Residing in Mueang Chiang Mai District of Chiang Mai Province” is to examine the communication processes used to maintain ethnic identity among the Burmese diasporas living in Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai province, Thailand. In-depth interview, focus group, and participant observation are employed to gather data from the diasporas, together with documentary research method analyzing relevant documents. This research focuses on scrutinizing the communication processes to maintain the research population’s ethnic identity via three channels: communication by cultural manifestation, communication via the media, and social activities. Influential factors affecting the communication processes to maintain the population’s ethnic identity are also examined, along with the Burmese mass media roles and responsibilities which affect the population’s lives. The findings lead to conclusion of the whole process of the maintaining of the Burmese’s ethnic identity, who live in Mueang Chiang Mai district.

The findings showed that the research population’s process of maintaining their ethnic identity could be categorized into five categories as follows: 1) a group of existing identity using Buddhist rituals, values, beliefs, and the festival of twelve months—putting emphasis on only seven out of twelve months; birth rite, wedding ceremony, Burmese diet,

tradition of chewing areca nuts; 2) a group of applied identity using ethnic clothing, Thanaka, and funeral tradition of chewing areca nuts among teenagers; 3) a group of newly created identity using social welfare activities and Myanmar Community's activities; 4) a group of lost identity using the festival of twelve months—putting emphasis on only five out of the twelve months; 5) a group of resurrected identity using Burmese language (among the second-generation).

Furthermore, based on the findings, the influential factors having impact on the communication process used by the research population to maintain their ethnic identity include social and cultural contexts both in Burma and Mueang Chiang Mai district, media access, social status, history, and residence. Besides, the examination of four of the Burmese media: radio, television, newspaper, other forms of print media, and online media on the role of being the gatekeeper of information revealed that the role affected four aspects of the Burmese lives: internal communication within the group, external communication, maintenance of the group's identity, and cultural reproduction.

Also, important influential factor having impact on the research population's communication process to maintain their ethnic identity, based on the findings, was power relation. The group tried to fill the relation gap or avoiding to be excluded from the society. In other words, they were trying to prevent the creation of the Otherness, together with adjusting themselves to the environment, showing their identity according to situations in accordance with their relations with the person or group of people whom they were interacting with at that time.

บทนำ

การอพยพย้ายถิ่นฐานของผู้มีสัญชาติพม่าจากประเทศพม่าดำเนินมาตั้งแต่หลังเหตุการณ์ครั้งสำคัญทางการเมืองของประเทศพม่าในปี พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) คือ เกิดเหตุการณ์ประท้วงครั้งใหญ่ที่มีผู้คนเข้าร่วมชุมนุมเป็นจำนวนมากเพื่อขับให้

นายพลเนวินยอมรับความผิดพลาดในการบริหารประเทศที่ครองอำนาจมาถึง 26 ปี จนทำให้พม่าซึ่งเคยเป็นประเทศที่ร่ำรวยด้วยทรัพยากร ต้องกลายเป็น 1 ใน 10 ประเทศที่ยากจนที่สุด จากการจัดอันดับขององค์การสหประชาชาติ มีฐานะเป็น Least Developed Country (LDC) มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเพียง 200 เหรียญสหรัฐต่อปี ในขณะที่ไทยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ 1 พันเหรียญสหรัฐต่อปี (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2544, น. 84)

เหตุการณ์ทางการเมืองของพม่าในครั้งนั้นส่งผลให้เกิดปัญหาภายในประเทศพม่า ต่อเนื่องยาวนานเรื่อยมา เกิดความแตกแยกในหมู่ชาติพันธุ์พม่า เกิดการต่อสู้ระหว่างรัฐบาลทหารและชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ในประเทศพม่า ตามมาด้วยการเกิดภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์พม่ากลุ่มต่างๆ อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ตามแนวเขตชายแดนไทย-พม่าด้านต่างๆ และมีการขยายตัวเข้ามาอาศัยในเขตเมืองมากขึ้น ทำให้พบว่าอัตราการจ้างงานของบุคคลที่เป็นแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่ามีเพิ่มสูงขึ้นตามอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนแรงงานต่างด้าวในแต่ละปีด้วย

จากการสำรวจจำนวนแรงงานชาวพม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ในช่วงเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2556 พบว่า มีแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานโดยการเข้าเมืองอย่างถูกกฎหมาย จำนวน 1,211,104 คน และเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายจำนวน 23,391 คน (กระทรวงแรงงาน, กลุ่มงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์, 2556) ซึ่งจากข้อมูลทางสถิติที่สำรวจได้จากหน่วยงานของรัฐบาลนั้น ยังไม่รวมจำนวนของแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองตามแนวชายแดนไทย-พม่า อีกเป็นจำนวนมากที่ไม่มีถิ่นพักอาศัยเป็นหลักแหล่งในประเทศไทย โดยสังเกตการเพิ่มจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือในช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายน ทั้งลักษณะที่เข้าเมืองอย่างถูกกฎหมายและผิดกฎหมายทั่วราชอาณาจักร ในปี พ.ศ. 2555 ช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนกันยายน มีจำนวนประมาณ 186,932 คน และเพิ่มมากขึ้นเป็น 272,531 คน ในปี พ.ศ. 2557 จึงสังเกตได้จากสถิติว่าจำนวนคนต่างด้าวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับในแต่ละปี

ปัจจุบันจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์พม่าในจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น และการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะยิ่งเปิดโอกาสให้เกิดการเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมหาศาล โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้ใช้แรงงาน ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด การย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์พม่านั้น นอกจากจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและความเป็นอยู่แล้ว ยังอาจส่งผลถึงความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของพวกเขาด้วย เพราะเมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ความ

แตกต่างระหว่างวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้คนในสังคมนั้นด้วย

กลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีการกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ โดยรอบ ทั้งจังหวัดที่มีพื้นที่ของเขตชายแดนไทย-พม่า และในจังหวัดที่เป็นหัวเมืองใหญ่ ซึ่งมีอัตราการจ้างแรงงานต่างด้าวสูง แต่ในจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์พม่าทั้งหมด มีอยู่เพียงไม่กี่กลุ่มเท่านั้นที่จะสามารถรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน มีพื้นที่ของการประกอบพิธีกรรมทางประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา ดังเดิม อันเป็นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์พม่าอย่างแท้จริง หนึ่งในบรรดาชุมชนเหล่านั้น คือ ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

เมื่อกล่าวถึงประเทศพม่าหรือชาวพม่า ภาพที่ผู้คนส่วนใหญ่มักจะนึกถึงเป็นอันดับแรก คือ ประเทศที่มีพลเมืองซึ่งหมั่นทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาจนมีความรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน เพราะชาวพม่าเป็นพุทธศาสนิกชนที่ยึดมั่นเอาพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต พวกเขาจึงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้น สิ่งหนึ่งที่ยึดโยงชาวพม่าให้สามารถดำรงวิถีแห่งความเป็นชาติพันธุ์พม่าไว้ได้อย่างชัดเจนไม่ว่าจะอยู่แห่งหนใด คือ พระพุทธศาสนา

การมีชุมชนแรงงานชาวพม่าที่เข้มแข็ง มีวัดทรายมูล (พม่า) ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าในจังหวัดเชียงใหม่มายาวนานนั้น ถือได้ว่าเป็นช่องทางหนึ่งในการสื่อสารที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขาเอาไว้ แม้จะอยู่ห่างไกลจากแผ่นดินเกิดก็ตาม และนั่นอาจเป็นวิธีการสื่อสารอย่างหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่ต้องการแสดงถึงสัญญาณบางอย่างให้ผู้คนในสังคมที่แตกต่างกับพวกเขาเห็นถึงความพยายามในการมีพื้นที่หรือจุดยืนในสังคมไทย พื้นที่ที่พวกเขาสามารถแสดงความเป็นตัวตนที่แท้จริง แสดงถึงแนวความคิด ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษผ่านการสื่อสารในทุกช่องทางที่พวกเขาสามารถทำได้ ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มชาติพันธุ์พม่ามีกระบวนการสื่อสารอย่างไรที่จะดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนในบริบททางสังคมไทยซึ่งมีความแตกต่างจากบริบทเดิมที่พวกเขาเคยอาศัยอยู่

ความหมายของ “อัตลักษณ์ (Identity)” นั้น มีการศึกษาอย่างกว้างขวางในหลายสาขาวิชา เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รวมทั้งมีการศึกษาจากหลายสำนักคิดด้วย โดยแนวทางการศึกษาแบบเดิม เชื่อว่าทิศทางการศึกษาอัตลักษณ์นั้นอาจจะจำแนกอย่างหยาบๆ ได้เป็น 2 ทิศทางหลัก คือ ทิศทางแรกเป็นการศึกษา “ผลผลิต

ของอัตลักษณ์” (product) อันมีที่มาจากค่านิยมของอัตลักษณ์ที่ว่า อัตลักษณ์ คือ คุณสมบัติ/คุณลักษณะที่บอกว่าเราเป็นใคร หรือคนอื่นบอกว่าเราเป็นใคร ทิศทางที่สองเป็นการศึกษา “กระบวนการสร้างอัตลักษณ์” (Identity process/production) ดังแนวคิดของวิชาสังคมวิทยา สำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ที่สนใจว่า “ตัวตน” (self) ที่เราเป็นอยู่ในทุกวันนี้ก่อร่างสร้างขึ้นมาได้อย่างไร โดยระบุว่า “ตัวตน” ของเรานั้น ก่อร่างมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับ “คนอื่น” และปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะกระทำผ่าน “การสื่อสาร” ระหว่างตัวเรากับผู้อื่น จึงนับได้ว่าสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ได้นำทั้งมิติทางสังคมและมิติด้านการสื่อสารเข้ามาสัมพันธ์กับประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2555, น. 44 - 46)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้นอกจากจะทำให้ทราบและเข้าใจถึงลักษณะของกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่แล้ว ยังทำให้ทราบถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อีกด้วย เนื่องจากในการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มนั้น นอกจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาตินั้นๆ แล้ว เรายังมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับบริบทแวดล้อมของกลุ่มชาตินั้นๆ นั้นด้วย เนื่องจากไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ใดที่อาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยว ดังนั้น การมีปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่น การเลือกสวมบทบาทและหน้าที่ หรือการเลือกพื้นที่และเวลาในการแสดงตัวตนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีนัยสำคัญทางการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขาด้วย ผลการศึกษาในครั้งนี้จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการเรียนรู้ถึงอัตลักษณ์ของคนในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปต่อยอดให้เกิดการวิจัยที่สร้างความเข้าใจระหว่างคนกลุ่มต่างๆ เพื่อการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสันติด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์พม่า

คนพม่า คือ คนที่มีเชื้อสายพม่าและพูดภาษาพม่าเป็นภาษาแรกมาแต่กำเนิด และหากพิจารณาจากวิถีชีวิตของชาวพม่าในปัจจุบัน พม่ามีธรรมเนียมอันเนื่องด้วยพุทธศาสนานิกายเถรวาทเป็นส่วนใหญ่ (ประเทศพม่ามีผู้นับถือพุทธศาสนาราว 85%) มีความเชื่อเรื่องเทพนัตอย่างฝังแน่นและดำรงความเป็นอยู่อย่างพม่าไว้ได้อย่างมั่นคง เช่น ชาวพม่านิยมนุ่งโสร่ง นุ่งซิ่น โปกผ้า พกลูกประคำ ทาแป้งตะนะคา นิยมกินถั่ว ต้มน้ำชา กินหมาก และชอบอาหารรสมัน (วิรัช-อรนุช นิยมธรรม, 2551, น. 10-11)

ผู้วิจัยทำการศึกษาลักษณะทั่วไปของชนชาติพม่า และชนเชื้อสายพม่าเพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา พื้นฐานทางสังคม สภาพความเป็นอยู่ พื้นฐานทางด้านจิตใจ และภูมิหลังของกลุ่มชาติพันธุ์พม่า จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยเหล่านี้ ทั้งก่อนและภายหลังจากที่ชาวพม่าได้มีการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ รวมไปถึงนำมาใช้ในการวิเคราะห์วิธีการและช่องทางในการสื่อสารเพื่อดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ชาวพม่าสื่อสารผ่านมิติทางชาติพันธุ์ของตนเอง

2. ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมพม่า

ประเทศพม่าแบ่งการปกครองเป็นรัฐ 7 รัฐ และภาค 7 ภาค แม้การแบ่งพื้นที่จะจำแนกแบ่งตามชาติพันธุ์ แต่โดยสภาพแท้จริงแล้ววัฒนธรรมพม่าได้แพร่ขยายไปเกือบทั่วทุกภูมิภาค เนื่องจากสื่อของรัฐและอำนาจการปกครองจากส่วนกลาง วัฒนธรรมพม่า ภาษาพม่า พุทธศาสนา และประวัติศาสตร์ชาติ นับเป็นหัวใจสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นเอกภาพ ในปัจจุบันแม้พม่าจะพยายามปลูกฝังวัฒนธรรมพม่าจากส่วนกลางเพื่อสร้างสำนึกแห่งชาติก็ตาม แต่พม่าก็มีท่าทีผ่อนปรนเพื่อให้มีการแสดงออกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตราบใดที่ไม่มีปฏิกิริยาที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ (วิรัช นิยมธรรม, 2541, น. 1)

ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมพม่า ผู้วิจัยศึกษาในองค์ประกอบต่างๆ อันประกอบด้วยการเกิดวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ การแต่งกายของชาวพม่า การผัดผิวน้ำด้วยตะนะคา สตรีชาวพม่ากับเครื่องประดับ อาหารการกินของชาวพม่า การสูบบุหรี่และเคี้ยวหมาก การใช้ภาษาพม่า การนับถือพระพุทธศาสนาในพม่า ประเพณีสิบสองเดือน การไหว้พุทธเจดีย์ กุศลและการขอพรกับสังคัมพม่า เทพนัตและพิธีขานนัต จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมพม่า

ทั้งก่อนและภายหลังจากที่ชาวพม่าได้มีการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ รวมไปถึงนำมาใช้ในการวิเคราะห์วิธีการและช่องทางในการสื่อสารเพื่อดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ชาวพม่าสื่อสารผ่านมิติทางชาติพันธุ์ของตนเอง

3. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ (Identity) และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity)

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ (Identity) และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) นั้น พบว่า ทุกกลุ่มชนมีการสร้างลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มตน เพื่อสร้างความแตกต่าง สร้างความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มตนขึ้นเพื่อให้ทุกคนในกลุ่มรับรู้ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม แต่อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์นั้นๆ อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความสมัครใจของแต่ละกลุ่ม อาจจะกระทำโดยการสร้างอัตลักษณ์ขึ้นใหม่แล้วสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น หรืออาจเป็นการเลือกเปิดรับอัตลักษณ์ของคนต่างกลุ่มเข้ามาปรับใช้กับกลุ่มของตน ซึ่งอัตลักษณ์และการสื่อสารตามทัศนะของแนวทางการศึกษาใหม่ของการสื่อสารศึกษานั้น A. De Fina, (2554, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2555, น. 50) ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับอัตลักษณ์เอาไว้ว่า ง่าย ๆ ว่า มนุษย์เรานั้นนอกจากจะแลกเปลี่ยนหรือถ่ายทอดข่าวสารเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจกันแล้ว มนุษย์เรายังสื่อสารโดยมีเป้าหมายที่จะบอกว่า “เราคือใคร” เราเป็นชนชาติอะไร เพศอะไร วัยอะไร มีกำเนิดแถวไหน ฯลฯ และในขณะที่เราใช้การสื่อสารเพื่อบอกคนอื่นว่า “เราเป็นใคร” เรายังใช้การสื่อสารเพื่อบอกคนอื่นเพิ่มเติมอีกว่า “แล้วเขาเป็นใคร” และท้ายที่สุดก็สื่อสารเพื่อจะบอกว่า “เราเหมือน/ต่างกับเขาอย่างไร” De Fina สรุปบทบาทของการสื่อสารว่า “การสื่อสารเป็นทั้งเครื่องมือประกอบสร้าง (construct) รักษา (maintain) และต่อรอง (negotiate) อัตลักษณ์อยู่ตลอดเวลา”

ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์ถึงอัตลักษณ์ (Identity) และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าภายหลังจากที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ว่าการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมนั้นส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงหรือการปรับเปลี่ยนรูปแบบของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ชาวพม่าแสดงออกผ่านการสื่อสารในมิติต่างๆ หรือไม่ อย่างไร

4. แนวคิดเกี่ยวกับการดำรงอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการดำรงอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์นั้น พบว่าการที่กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ จะดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์หรือการ

เปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์นั้น ล้วนมีปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาททั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยภายในซึ่งมีพื้นฐานมาจากเชื้อชาติหรือรากเหง้าดั้งเดิมที่ติดมากับตัวเรา หรือปัจจัยจากภายนอกที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงของระบบภายในสังคม เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยการย้ายกลุ่มของตนเข้าไปอยู่ในสภาพสังคมใหม่ ปัจจัยภายนอกต่างๆ จึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะยอมรับสิ่งเหล่านั้นเข้ามาด้วย โดยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพรมแดนและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ มีเงื่อนไขหลักๆ 2 ประการ คือ สภาพการติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่จะถูกมองว่าเหมือนกันหรือต่างกันมากน้อยเพียงใด และสถานะขององค์กรทางการเมืองที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้นได้อาศัยอยู่จะเป็นเงื่อนไขสำคัญ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547, น. 12-40 อ้างถึงใน จตุพล ทองสกุล, 2553, น. 28)

ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์การดำรงอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าภายหลังจากที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ส่งผลต่อการดำรงอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์ของพวกเขาหรือไม่ อย่างไร และพวกเขามีการแสดงออกผ่านการสื่อสารในมิติต่างๆ หรือไม่ อย่างไร

5. ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication)

จากการศึกษาทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้น พบว่า คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของวัฒนธรรม คือ “การเปลี่ยนแปลง” (change) หรือ “การปรับตัว” (adaption) ซึ่งคุณลักษณะนี้เป็นเครื่องรับประกันอายุที่ยืนยาวของวัฒนธรรมหนึ่งๆ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่าได้เคยมี กำลังมี และจะมีวัฒนธรรมอีกจำนวนมากมายที่เกิดขึ้น แต่คงจะมีวัฒนธรรมที่มีความสามารถในการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมเท่านั้นที่จะดำรงอยู่ได้ในปัจจุบันและอนาคต (กาญจนา แก้วเทพ, 2557, น. 171-172) ทุกๆ กลุ่มชาติพันธุ์เมื่อมีการอพยพย้ายถิ่นฐานและตั้งรกรากใหม่ขึ้นในถิ่นฐานที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และความเป็นอยู่แล้ว ย่อมก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างวัฒนธรรมทั้งสอง ซึ่งในกระบวนการของการแลกเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมนั้น อาจมีการถ่ายทอดลักษณะบางประการของวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่งก็เป็นได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความกลมกลืน และความสามารถในการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในอีกสังคม

ที่แตกต่างจากถิ่นฐานเดิมให้ได้ เช่นเดียวกับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าในประเทศไทยที่ต้องอาศัยการปรับตัวและเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของกลุ่มตนในถิ่นฐานใหม่

ผู้วิจัยนำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในถิ่นฐานใหม่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านเชื้อชาติ ภาษา สังคม วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ โดยสังเกตรวบรวมการปรับตัวเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง กระบวนการในการสื่อสารเพื่อดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่า ภายหลังจากที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ว่าพวกเขามีการแสดงออกผ่านการสื่อสารในมิติต่างๆ อย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าในจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษา ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาข้อมูลด้วยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) มีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าในจังหวัดเชียงใหม่จากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงศึกษาประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ และข้อมูลต่างๆ ของสื่อมวลชนสัญชาติพม่าที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์หรือเฟซบุ๊กของแต่ละองค์กรสื่อ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) นี้ ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้านประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ สภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และความเป็นอยู่ของชาติพันธุ์พม่าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้นำทางความคิดของกลุ่มชาติพันธุ์พม่า 3 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน รวมจำนวน 6 คน ได้แก่

พระสงฆ์พม่า ผู้รู้พิธีการทางศาสนาและวัฒนธรรมพม่า และผู้สูงอายุในชุมชนแรงงานชาวพม่าซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ และเป็นที่เคารพนับถือของชาวพม่า

ส่วนที่ 2 การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้านกิจกรรมการสื่อสารผ่านสื่อของชาวพม่าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนสัญชาติพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยวางกรอบในการศึกษาเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในฐานะ “ผู้เฝ้าประตู” (Gatekeeper) ซึ่งคอยกั้นกรองข่าวสารเพื่อที่จะส่งผ่านสื่อมวลชนไปยังผู้รับสารที่เป็นชาวพม่า โดยทำการวิเคราะห์ถึงความเชื่อมโยงของบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวพม่า ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทำงานในองค์กรสื่อ 3 ประเภท โดยมีผู้ให้ข้อมูลกลุ่มละ 3 คน รวมจำนวน 9 คน ประกอบด้วย 1) สื่อวิทยุกระจายเสียง ได้แก่ MAP Radio Chiang Mai (FM 99.00 MHz) และ RFA (Radio Free Asia) Burmese 2) สื่อวิทยุโทรทัศน์ ได้แก่ DVB (Democratic Voice of Burma) และ RFA Burmese TV 3) สื่อหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ได้แก่ MAP Foundation, สำนักข่าวชายขอบ และ Irrawaddy สำหรับสื่อสังคมออนไลน์ ทำการศึกษาการใช้สื่อสังคมออนไลน์จาก 3 สื่อมวลชนข้างต้น

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มโดยมีผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่จัดเตรียมไว้ โดยแบ่งข้อมูลที่ได้รวบรวมเป็น 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการทำกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ 2) ข้อมูลด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีสัญชาติพม่าที่มีอายุตั้งแต่ 20-60 ปี รวม 20 คน เป็นเพศชาย 7 คน เพศหญิง 13 คน โดยแบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลจาก 2 พื้นที่ คือ 1) กลุ่มที่มาทำบุญและทำกิจกรรมทางสังคมในวัดทรายมูล (พม่า) เป็นประจำจำนวน 10 คน 2) กลุ่มที่เป็นแรงงานก่อสร้างและอาศัยอยู่ในที่พักของโครงการรับเหมาก่อสร้าง จำนวน 10 คน

4. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ของชาวพม่า โดยการเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่จัดขึ้นในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยแบ่งวิธีการออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของ

กลุ่มชาติพันธุ์พม่า เช่น กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมทางด้านการค้าขาย ในตลาดนัดขายสินค้าพม่าในชุมชน กิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พม่า และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่า ส่วนที่ 2 การสังเกตวิถีการดำเนินชีวิตของชาวพม่า ทั้งในวันทำงานปกติและวันหยุด

ผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชนชาติพม่าในอาณาจักรล้านนานั้น พบว่า การเข้ามาของชนชาติพม่าในดินแดนล้านนาหรือเชียงใหม่อาจแบ่งได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 จากการศึกษาข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่า อาณาจักรล้านนาของไทยเคยถูกปกครองโดยพม่าเป็นระยะเวลานานกว่า 200 ปี (พ.ศ. 2101–2317) การยึดครองล้านนาของพม่า เมื่อ พ.ศ. 2101 นับว่าเป็นปีเริ่มต้นการปกครองของพม่าในล้านนาที่ยาวนานกว่า 200 ปี จนกระทั่งได้มีชนชั้นปกครองล้านนากลุ่มหนึ่งที่ประชุมด้วยพระยาจำบ้านขุนนางเมืองเชียงใหม่ และพระยาภาวโวละผู้ปกครองเมืองลำปางให้ความร่วมมือกับกองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี ขับไล่พม่าออกไปจากล้านนาอย่างถาวรตั้งแต่ พ.ศ. 2317 เป็นต้นไป (ลัดดาวัลย์ แซ่เซียว, 2545, น. 66) ซึ่งจากหลักฐานดังกล่าวนี้ตรงกับข้อมูลที่ผู้วิจัยพบจากประวัติการก่อสร้างวัดทรายมูล (พม่า) ขึ้นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2101

ช่วงที่ 2 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังจากที่อังกฤษสามารถผนวกพม่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอังกฤษในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2428 (ค.ศ. 1885) ก็ทำให้ดินแดนพม่าภายใต้อิทธิพลของอังกฤษขยายออกมาใกล้ชิดกับดินแดนล้านนาไทยมากยิ่งขึ้น (วรรณสิทธิ์ บุญมี, 2520, น. 2) ประกอบกับในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ตลาดไม้สักในยุโรปเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ไม้สักกลายเป็นทรัพยากรและทรัพยากรสินอันมีค่าทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้บริษัทสัมปทานป่าไม้

ของอังกฤษซึ่งแสวงหาความมั่งคั่งจากป่าไม้สักได้ขยายพื้นที่สัมปทานป่าไม้จากฝั่งพม่าเข้ามาในเขตล้านนา และตามด้วยกิจการสัญญาอื่นๆ ในเวลาต่อมา (ทิพย์สุตา จินดาปลุก, 2556, น. 89)

ช่วงที่ 3 เหตุการณ์ความวุ่นวายในพม่าที่เกิดขึ้นในตอนกลางปี พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) อันเนื่องมาจากประชาชนชาวพม่าพร้อมด้วยนักเรียน นักศึกษา และพระภิกษุสงฆ์ได้ออกมาชุมนุมประท้วงรัฐบาลในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2531 เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลทบทวนการบริหารประเทศ และแก้ไขระบบเศรษฐกิจที่ตกต่ำของพม่า สถานการณ์การชุมนุมของชาวพม่ารุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2531 นายพลเส่ง ลวินได้สั่งให้ทหารยิงกราดพระ นักศึกษา ประชาชนอย่างโหดเหี้ยม ส่งผลให้มีคนเจ็บและตายเป็นจำนวนมาก การปราบปรามประชาชนได้กระทำอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง มีนักศึกษา นักการเมือง และประชาชนที่เป็นผู้นำในการประท้วงถูกจับกุม และมีบางส่วนหลบหนีออกนอกประเทศ บางส่วนก็หนีไปรวมขบวนการต่อสู้กับกองกำลังชนกลุ่มน้อยตามบริเวณชายแดน และรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อกลับมาครอบงำระบอบประชาธิปไตยในพม่า (โกสุม สายจันทร์, 2549, น. 45 - 48)

จากประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่เข้ามาในดินแดนล้านนาหรือจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบันนี้ จะสังเกตได้ว่า ชาวพม่าที่เข้ามาในเชียงใหม่ในช่วงที่ 2 ซึ่งเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากชาวพม่าซึ่งเข้ามาทำการค้าไม้ในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น แทบจะไม่ปรากฏว่าหลงเหลืออยู่ในสังคมเมืองเชียงใหม่ แต่จะพบว่าชาวพม่าเกือบทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาเนื่องจากสาเหตุของความไม่สงบภายในประเทศพม่าและสถานการณ์ทางการเมืองที่ส่งผลให้เกิดสภาพเศรษฐกิจตกต่ำในปี พ.ศ. 2531 ซึ่งเข้ามาในฐานะของแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าและกระจายตัวอยู่ในทุกพื้นที่ที่มีอัตราการจ้างงานสูงทั่วประเทศไทย

ข้อมูลจากการสำรวจจำนวนแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าที่มีใบอนุญาตทำงานในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (แยกอำเภอ) ในปี พ.ศ. 2559 ของสำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีจำนวนแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่มากที่สุดจำนวน 39,693 คน จากพื้นที่ทั้งหมด 25 อำเภอ ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งจังหวัด 104,458 คน (สำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่, ข้อมูล ณ วันที่ 25 กันยายน 2559)

2. ภาพรวมของกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

การศึกษาเกี่ยวกับภาพรวมของกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้น ผู้วิจัยแบ่งตามแนวทางการศึกษาที่ได้วางไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1) การสื่อสารผ่านวิถีทางวัฒนธรรม

การศึกษาด้านการสื่อสารผ่านวิถีทางวัฒนธรรมของชาวพม่านั้น ผู้วิจัยรวบรวมหลักฐานซึ่งเป็นข้อมูล เชิงประจักษ์ผ่านการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่มประกอบไปด้วยประเด็นในด้านการพูดภาษาพม่า การแต่งกายแบบพม่า การผัดผิวน้ำด้วยตะนาคา การรับประทานอาหารพม่าและการเคี้ยวหมาก สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

จากการสนทนากลุ่มกับกลุ่มชาติพันธุ์พม่าซึ่งเป็นคนรุ่นที่หนึ่งที่อพยพเข้ามาทำงานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวพม่าส่วนใหญ่ใช้ภาษาพม่าในการสื่อสารกับกลุ่มที่รู้จักและคุ้นเคยกัน ในระดับครอบครัวมีการสื่อสารด้วยภาษาพม่าเป็นส่วนใหญ่ด้วยประโยคหรือคำศัพท์ง่ายๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นการสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษาพม่าไปยังรุ่นลูกที่เกิดและเติบโตในประเทศไทย ส่วนการสื่อสารในการทำงาน ชาวพม่ามีการเรียนรู้และจดจำภาษาไทยที่มักใช้บ่อยเป็นประโยคและคำศัพท์ง่ายๆ เพื่อใช้ในการทำงานเป็นหลัก

ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติมว่า การเปิดเผยอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านการแต่งกายด้วยชุดแบบพม่าและการผัดผิวน้ำด้วยตะนาคา มีปัจจัยเรื่องสิทธิที่อยู่ภายใต้กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยชาวพม่าที่มีเอกสารยืนยันตัวตนที่ถูกต้องตามกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย จะไม่กลัวการเรียกตรวจสอบเอกสารประจำตัวจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงกล้าที่จะแสดงความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองออกมาอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบว่ามีชาวพม่าอีกกลุ่มหนึ่งที่เลือกปิดบังความเป็นชาติพันธุ์พม่าของตนเองด้วยการแต่งกายให้กลมกลืนไปกับสังคมไทย เนื่องจากพยายามที่จะลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์หรือการถูกกีดกันจากสังคม โดยเกิดกระบวนการป้องกันการสร้างความเป็นอื่น (The Otherness) ขึ้น และพยายามปรับตัวเพื่อสร้างความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ แม้การแต่งกายแบบพม่าในสังคมเมืองเชียงใหม่อาจจะทำให้ชาวพม่าบางคนรู้สึกแปลกแยกในสังคมของวัฒนธรรมหลัก แต่กลับพบว่ากลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชนชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พยายามที่จะส่งเสริมการแต่งกายแบบชาวพม่าให้ดำรงอยู่ต่อไป โดย

การอบรมสั่งสอนและปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวพม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัด เชียงใหม่ด้วย

ส่วนการรับประทานอาหารพม่า และการเคี้ยวหมากนั้น ยังคงมีการปรุงอาหาร บางชนิดที่หาซื้อวัตถุดิบได้ไม่ยากนักเพื่อรับประทานในครอบครัว หรือซื้ออาหารพม่า ปรุงสำเร็จจากร้านขายอาหารพม่าบริเวณชุมชนวัดป่าแพ่ง หรือตลาดเมืองใหม่ ส่วนในวันสำคัญหรือประเพณีก็จะนิยมเลี้ยงด้วยอาหารพม่าที่เป็นที่นิยม เช่น ขนมหิ่นน้ำยา ต้ารับพม่าที่เรียกว่า “มั่งฮึงคา” ส่วนการเคี้ยวหมากยังคงนิยมกันอยู่ในหมู่บ้านทำงาน จนถึงวัยชรา ในวันปกติสามารถหาซื้อหมากจากร้านขายสินค้าของชาวพม่าและ ชาวไทใหญ่ย่านวัดป่าแพ่ง และร้านของชาวพมามุสลิมในย่านช้างคลาน และในวันสำคัญ ทางศาสนาก็จะมีร้านขายสินค้าจากประเทศพม่ามาตั้งขายสินค้าต่างๆ พร้อมทั้ง ขายหมากเป็นคำๆ ที่วัดทรายมูล (พม่า) ด้วย ชาวพม่าที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นส่วนใหญ่จะไม่ นิยมเคี้ยวหมากกันแล้ว โดยอธิบายว่า ทำให้ฟันดำ ไม่สวยงาม ทำให้เห็นว่าวัยรุ่นพม่า มีค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป และมีการปรับตัวตามกระแสนิยมของโลกมากขึ้น

2) การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน

กลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้น ถือเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่อยู่ในสังคมของจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น การที่ชาวพม่า ไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสื่อกระแสหลัก (Mainstream Media) อันเนื่อง มาจากมีอุปสรรคในการสื่อสาร คือ ภาษาที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมหลัก จึงทำให้เกิดสื่อทางเลือก (Alternative Media) ขึ้น ซึ่งเป็นสื่อที่สามารถตอบสนองความต้องการ และตรงกับความสนใจของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าได้มากกว่า การศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสาร ผ่านสื่อมวลชนของชาวพม่านั้น ผู้วิจัยวางกรอบในการศึกษาเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของ สื่อมวลชนในฐานะ “ผู้เฝ้าประตู” (Gatekeeper) ซึ่งคอยกั้นกรองข่าวสารเพื่อที่จะ ส่งผ่านสื่อมวลชนไปยังผู้รับสารที่เป็นชาวพม่า โดยทำการวิเคราะห์ถึงความเชื่อมโยง ของบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวพม่า จากการ ศึกษาพบว่า สื่อมวลชนมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการสื่อสารเพื่อดำรงอัตลักษณ์ ทางชาติพันธุ์ 4 ประการ ดังนี้

1. การสื่อสารภายในกลุ่ม สื่อมวลชนทำหน้าที่รายงานข่าวและข้อมูลที่ เกี่ยวกับการช่วยเหลือแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงาน นอกจากนี้ยังนำเสนอข่าวสารจากประเทศพม่า และประเทศต่างๆ ทั่วโลกด้วย สื่อมวลชน

ยังเป็นช่องทางในการให้ความบันเทิงแก่ชาวพม่า เป็นพื้นที่ในการสื่อสาร แลกเปลี่ยน หรือส่งข่าวสารระหว่างชุมชนชาวพม่า ไม่ว่าจะเป็นการแสดงภูมิปัญญา อัตลักษณ์และ ความเป็นตัวตนภายใต้วัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งถือเป็นการเปิดกว้างทางการสื่อสารที่ นอกเหนือไปจากการสื่อสารเฉพาะในชุมชนอีกด้วย

2. การสื่อสารภายนอกกลุ่ม สื่อมวลชนทำให้ผู้คนในสังคมรับรู้ถึงการมีตัวตน ของชาวพม่าในสังคมเมืองเชียงใหม่ด้วยการค้นพบว่า ชาวพม่ามีพื้นที่สื่อของตนเอง ซึ่งเป็นสื่อทางเลือก (Alternative Media) ที่พวกเขาสามารถทำหน้าที่ทั้งในการเป็น ผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ในเวลาเดียวกัน และเนื่องจากสื่อแต่ละสำนักมีการผลิตสื่อ หลากหลายภาษา ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาไทใหญ่ ภาษาพม่า และภาษาของ กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ด้วย จึงทำให้ผู้ประกอบการหรือนายจ้างมีความเข้าใจสถานการณ์ ของแรงงานต่างด้าวมากขึ้น เข้าใจในความแตกต่างของบริบททางสังคมที่แรงงานต้อง เผชิญและต้องอาศัยการปรับตัวเมื่อเข้ามาอยู่ในสังคมไทย ในด้านของแรงงานชาวพม่า เอง ก็ทำให้พวกเขามีโอกาสในการสร้างพื้นที่เพื่อแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของ กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรม รวมไปถึงการแสดงออกทาง ด้านภูมิปัญญาด้วย

3. การสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่ม สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการ “สืบทอดวัฒนธรรม ทางภาษา” ในการสื่อสารด้วยภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์พม่ากลุ่มต่างๆ เพื่อถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสารและความรู้ไปยังกลุ่มชาวพม่า โดยภาษาของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยนี้เป็นการแสดง พื้นที่อันเป็นจุดยืนของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าในสังคมของวัฒนธรรมหลักที่ตนเองเข้ามา อาศัยอยู่ นอกจากนี้ ยังมีสื่อบันเทิงอื่นๆ เช่น ดนตรีประกอบและบทเพลงของศิลปิน นักร้องชาวพม่าเข้ามาเผยแพร่ศิลปะวัฒนธรรมทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย

4. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม สื่อมวลชนมีผลต่อการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของ ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำหน้าที่ในการส่งเสริม ให้เกิดการสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์พม่าด้วยการเป็นช่องทางในการสื่อสารให้กับ กลุ่มชาติพันธุ์พม่าด้วยการถ่ายทอดเนื้อหาสารซึ่งเป็น “ผลผลิตทางวัฒนธรรม” ของ กลุ่มชาติพันธุ์พม่าไปยังชาวพม่าภายในกลุ่มและผู้คนภายนอกกลุ่มด้วย ซึ่งกระบวนการ ในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมนี้จะช่วยส่งเสริมให้วัฒนธรรมของกลุ่มย่อยดำรงอยู่ ไม่เกิด การสูญหายหรือกลืนกลายไปกับกระแสของวัฒนธรรมหลัก

3) การสื่อสารผ่านสื่อกิจกรรมทางสังคม

การศึกษาวิจัยในด้านการสื่อสารผ่านสื่อกิจกรรมทางสังคมนั้น ผู้วิจัยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 ประเภท ตามแนวทางการศึกษาที่ได้วางไว้แล้ว โดยผลการศึกษาในแต่ละกิจกรรมเป็นดังนี้

1. กิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ชาวพม่านิยมมาทำบุญที่วัดทรายมูล (พม่า) กันอย่างหนาแน่นในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทั้งวันพระใหญ่และวันพระเล็ก และทุกเดือนจะมีการสวดธรรมจักร หรือ “ดัม-มะ-สัจ-จา” เดือนละ 2 ครั้ง ชาวพม่าถูกปลูกฝังให้ยึดเอาพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตจึงผูกพันอยู่กับศาสนา ตั้งแต่เกิดจนตาย ความเชื่อในเรื่องการทำความดีถือเป็นกุศลหรือ “กุ-โตะ” ยังคงฝังแน่นอยู่ในแนวทางการปฏิบัติของชาวพม่าส่วนใหญ่ ดังนั้น จึงถือได้ว่าอัตลักษณ์ของชาวพม่าที่สื่อสารผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมทางศาสนา และความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติกันมานั้นยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก นอกจากนี้ ชาวพม่ายังร่วมกันจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ของไทย โดยใช้พื้นที่ภายในวัดทรายมูล (พม่า) เป็นศูนย์กลางอีกด้วย

2. ประเพณีและพิธีกรรม ชาวพม่ายังคงมีการประกอบประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ตามแบบฉบับดั้งเดิมที่ยึดถือกันมาแต่โบราณ ส่วนความเชื่อในด้านประเพณีนั้น ยังคงมีการจัดงาน “ประเพณี 12 เดือน” หรือ ที่เรียกว่า “แซะนะละหยาตีปะแะ” เช่นเดียวกับที่เคยยึดถือปฏิบัติกันเมื่อครั้งที่ยังอาศัยอยู่ในประเทศพม่า หากแต่จะมีการยกเลิกบางประเพณี และมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางอย่างในบางประเพณีเพื่อให้เป็นไปตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเลือกที่จะจัดเฉพาะประเพณีที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตเท่านั้น โดยรวมแล้วชาวพมามีการจัดงานประเพณีรวมทั้งหมด 7 เดือนจากเดิมทั้งหมด 12 เดือน ส่วนพิธีกรรมของชาวพม่านั้น พบว่า ชาวพม่ายังคงมีการประกอบพิธีกรรมตามวิถีของชาวพุทธพม่า โดยมีความเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาในทุกพิธีกรรมของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น พิธีกรรมการเกิด พิธีกรรมในการแต่งงาน และพิธีกรรมสำหรับงานศพ

3. กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มย่อย ประกอบด้วย “ตลาดบ้านฮ่อ” จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในบริเวณตลาดนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า อัตลักษณ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ไม่สามารถสะท้อนผ่านกิจกรรมในตลาดดังกล่าวได้อย่างชัดเจนมากนัก เนื่องจากตลาดแห่งนี้มีการผสมผสานของวัฒนธรรมจากหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางภาษา การแต่งกาย

และวัฒนธรรมการกินของผู้คนที่มาจากชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นไทย พม่าพุทธ พม่ามุสลิม ไทใหญ่ หรือจีน อีกกิจกรรมหนึ่งคือ “กิจกรรมการสอนภาษาพม่า” ซึ่งจะสอนภาษาพม่าให้กับเด็กพม่าที่เกิดและเติบโตในประเทศไทย โดยสอนที่วัดทรายมูล (พม่า) เป็นประจำทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์ (ในช่วงเปิดเทอม) และมีการเรียนการสอนทุกวัน (ในช่วงปิดเทอม) โดยคุณครูจิตอาสาท่านหนึ่งร่วมกับพระที่จำวัดอยู่ในวัดทรายมูล (พม่า) และ “กิจกรรมกลุ่มสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือชาวพม่า” หรือ “ประหิตะ” ซึ่งเป็นการรวมตัวของสมาชิกชาวพม่าจากหลายพื้นที่ทั่วจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือแรงงานชาวพม่าที่เข้ามาทำงานในจังหวัดเชียงใหม่และได้รับความเดือดร้อนหรือเสียชีวิต

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

จากการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารในกระบวนการดังกล่าว โดยสรุปได้เป็น 5 ประเด็น ดังนี้

1. บริบททางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศพม่า และอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าตั้งแต่เหตุการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญในประเทศพม่าในปี ค.ศ. 1988 นั้น ถือเป็นการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์พม่าได้เข้ามาอาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากประเทศพม่าแล้ว จึงทำให้เกิดกระบวนการในการปรับตัว ปรับรูปแบบในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากถิ่นฐานเดิมในประเทศพม่าให้ได้ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีรูปแบบของความเป็นเมือง (Urbanization) อันเกิดจากการขยายของเมือง การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของประชากร ความเจริญทั้งด้านสาธารณูปโภคและอุปโภคนั้น ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าโดยตรง และก่อให้เกิดกระบวนการของอัตลักษณ์ในลักษณะของการต่อรอง/ปรับประยุกต์ขึ้น โดยเฉพาะในด้านลักษณะทางกายภาพของการแต่งกาย การผัดผิวน้ำด้วยตะนาคา และพิธีกรรมการตายของชาวพม่า

2. การเข้าถึงสื่อ กลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นถือเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่อยู่ในสังคมของจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น การที่ชาวพม่าไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสื่อกระแสหลัก (Mainstream Media) อันเนื่องมาจากมีอุปสรรคในการสื่อสารคือภาษาที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมหลัก

จึงทำให้เกิดสื่อทางเลือก (Alternative Media) ขึ้น ซึ่งเป็นสื่อที่สามารถตอบสนองความต้องการและตรงกับความสนใจของกลุ่มชาติพันธุ์ได้มากกว่า แต่ในปัจจุบันพบว่าสื่อออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทในการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์พม่ามากขึ้น เพราะเป็นช่องทางการติดต่อสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็วกว่า ทั้งยังมีรูปแบบที่หลากหลายและมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าอีกด้วย ดังนั้น สื่อออนไลน์จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์พม่าเลือกใช้เป็นอันดับต้นๆ เพราะโทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟนในปัจจุบันมีราคาต่ำลง และยังมีหลายรุ่นและยี่ห้อที่รองรับระบบภาษาพม่าอีกด้วย จึงสะดวกในการใช้งานและตอบสนองความต้องการได้ตรงจุดมากกว่า นอกจากนี้ สื่อมวลชนพม่าแขนงต่างๆ มีการปรับเปลี่ยนไปสู่สื่อออนไลน์มากยิ่งขึ้น ทำให้ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ทั่วโลกสามารถเข้าถึงสื่อที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองได้ง่ายขึ้นตามไปด้วย การมีพื้นที่ของสื่อออนไลน์จึงทำให้เกิดการสื่อสารในพื้นที่เฉพาะ ซึ่งถือเป็นรูปแบบการสื่อสารภายในกลุ่มเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง

3. สถานภาพทางสังคม กลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ โดยส่วนใหญ่จะมีสถานภาพเป็นชนชั้นแรงงานในสังคมเมือง ซึ่งส่งผลต่อการได้รับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพวกเขา จากการศึกษาวิจัยพบว่า สถานภาพทางสังคมมีผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าเนื่องจากมีปัจจัยเรื่องชนชั้น ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และสิทธิที่อยู่ภายใต้กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยกลุ่มที่มีเอกสารยืนยันตัวตนที่ถูกต้องตามกฎหมายจะกล้าแสดงความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มย่อยออกมาอย่างชัดเจนในพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มวัฒนธรรมหลัก ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีเอกสารยืนยันตัวตนไม่ครบถ้วน หรือเป็นกลุ่มที่ต้องการลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ และการถูกกีดกันจากสังคมที่อาศัยอยู่ จะสร้างกระบวนการป้องกันการสร้างความเป็นอื่น (The Otherness) ขึ้น ด้วยการปกปิดลักษณะอันแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้ โดยสร้างความกลมกลืนกับสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่

4. ประวัติศาสตร์ในการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มนั้น นอกจากการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนั้นๆ แล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับบริบทแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนั้นด้วย เนื่องจากไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ใดที่อาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยว ดังนั้น การมีปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่น การเลือกสวมบทบาทและหน้าที่ หรือการเลือกพื้นที่และเวลาในการแสดงตัวตนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีนัยสำคัญทางการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ของพวกเขาด้วย ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ก็คือ ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและไทใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากกว่าชาวพม่า จากความสัมพันธ์ที่ไม่สู้ดีนักในเชิงประวัติศาสตร์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและไทใหญ่ในเหตุการณ์การบุกเข้ายึดครองรัฐฉานของทหารพม่าในยุคของนายพลเนวิน ทำให้ผู้คนในรัฐฉานต้องเผชิญกับสงครามและการปราบปรามตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ แม้จะถือว่ารัฐฉานมีสถานะเท่าเทียมกับพม่า ทว่าชาวพม่าแสดงออกต่อรัฐฉานประหนึ่งผู้ยึดครองประพดต่อผู้ถูกยึดครอง (อัคนี มูลเมฆ, 2557, น. 76–81) เหตุการณ์ครั้งนั้นสร้างบาดแผลระหว่างสองชาติพันธุ์เรื่อยมาจนปัจจุบัน โดยข้อมูลจากการลงพื้นที่วิจัยแสดงให้เห็นว่า ชาวพม่าและชาวไทใหญ่มีการแบ่งแยกวัดของทั้งสองกลุ่มอย่างชัดเจน อันถือเป็นการแบ่งแยกพื้นที่ทางสังคมระหว่างสองกลุ่มชาติพันธุ์ตามไปด้วย แม้กระทั่งการใช้ภาษาในการสื่อสารของสองกลุ่มชาติพันธุ์นี้ก็มีการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน

แต่อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ชาวพม่า พบว่า ในความรู้สึกของชาวพม่าส่วนใหญ่นั้นไม่ได้มีการแบ่งแยกกลุ่มชาติพันธุ์ใดๆ และรับรู้ bahwa ชาวไทใหญ่ก็อยู่ในฐานะพลเมืองของประเทศพม่าเช่นเดียวกันกับตน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและไทใหญ่จึงไม่มีผลต่อการเลือกปิดบังอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าเลย ส่วนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและไทย นั้น ความสัมพันธ์ในทางประวัติศาสตร์ของไทยและพม่าที่มีร่วมกันมาอย่างยาวนาน และการสร้างภาพของพม่าให้กลายเป็นศัตรูทางประวัติศาสตร์ของไทยอย่างถาวร ดังนั้นชาวพม่าจำนวนหนึ่งจึงเกรงว่าการเปิดเผยชาติพันธุ์ที่แท้จริงของตนเองจะส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตในสังคมไทย พวกเขาจึงเลือกที่จะปกปิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง และสร้างความกลมกลืนกับสังคมที่ตนเองเข้ามาอาศัยอยู่แทน ในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่มทั้งชาวไทยและชาวไทใหญ่ที่มีต่อชาวพม่านั้น เมื่อมีการเปรียบเทียบแล้วจะพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยที่มีต่อชาวพม่านั้นสามารถส่งผลการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าได้มากกว่าชาวไทใหญ่ เนื่องจากมีปัจจัยในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จากการตั้งข้อสังเกตในกรณีของชาวพม่ากลุ่มที่เกิดความสับสนภายในจิตใจเมื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ สำนึก และความตระหนักในชาติพันธุ์ของ

ตนเองนี้ ผู้วิจัยพบว่า แท้จริงแล้วชาวพม่ากลุ่มนี้ต่างก็ตระหนักรู้ในชาติกำเนิดของตนเอง แต่การปิดบังความจริงเกี่ยวกับชาติพันธุ์ของตนเองต่อสิ่งเร้าจากภายนอกนั้นเกิดจากสาเหตุที่สำคัญ คือ พวกเขามีความพยายามในการที่จะลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ หรือการถูกกีดกันจากสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ จึงเกิดกระบวนการป้องกันการสร้างความเป็นอื่น (The Otherness) ขึ้น และพยายามปรับตัวเพื่อสร้างความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ เลือกที่จะแสดงตัวตนในลักษณะที่แตกต่างกันไป ในแต่ละสถานการณ์ โดยมีปัจจัยสำคัญที่เข้ามาเป็นตัวกำหนด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เขาต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ณ ขณะนั้น

5) สถานที่อยู่อาศัย สถานที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์พม่าอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้น มีความแตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับการประกอบอาชีพ แต่พื้นที่ที่ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจและศูนย์กลางในการรวมตัวกันของชาวพม่าในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่มีเพียงแห่งเดียว คือ วัดทรายมูล (พม่า) ซึ่งกลายเป็นพื้นที่ของกิจกรรมกลุ่ม พื้นที่ทางการศึกษาทั้งภาษาของชาติพันธุ์พม่า ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศพม่า และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรมต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าอีกด้วย แต่สำหรับพื้นที่ของตลาดขายสินค้าพม่า หรือตลาดบ้านฮ่อนั้น กลับไม่สามารถสะท้อนภาพกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าได้อย่างชัดเจนมากนัก เนื่องจากตลาดแห่งนี้มีการผสมผสานกันอย่างหลากหลายของวัฒนธรรมจากหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์

4. กระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่า

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์พม่านั้น สามารถจำแนกได้เป็น 5 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ที่คงอยู่ อัตลักษณ์ที่มีการต่อรอง/ปรับเปลี่ยน อัตลักษณ์ที่สร้างใหม่ อัตลักษณ์ที่สูญหาย และอัตลักษณ์ที่ถูกรื้อฟื้น

โดยพบว่า “อัตลักษณ์ที่คงอยู่” นั้น ประกอบไปด้วยการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ค่านิยมทางศาสนา ความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติกันมา และการสืบทอดประเพณี 12 เดือน (จำนวน 7 เดือน จาก 12 เดือน) ส่วนพิธีกรรมในชีวิตประจำวันของชาวพม่านั้น ยังคงมีการประกอบพิธีกรรมตามวิถีของชาวพุทธพม่าอยู่ และมีความเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาในทุกพิธีกรรมของชีวิต เช่น พิธีกรรมการเกิด และพิธีกรรมในการแต่งงาน นอกจากนี้ชาวพม่ายังมีการดำรงอัตลักษณ์ด้านการรับประทานอาหาร และการเคี้ยวหมากไว้อีกด้วย

ในส่วนของ “อัตลักษณ์ที่มีการต่อรอง/ปรับเปลี่ยนยุค” นั้น พบว่า ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีการต่อรอง/ปรับเปลี่ยนยุคในด้านการแต่งกาย และการผัดผั่วน้ำด้วยตะขะรา รวมไปถึงการประกอบพิธีกรรมการตายด้วย โดยมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการต่อรอง/ปรับเปลี่ยนยุค คือ การเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวพม่า นอกจากนี้ ยังพบว่าชาวพม่าที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นส่วนใหญ่จะไม่นิยมเคี้ยวหมากกันแล้ว โดยอธิบายว่า ทำให้ฟันดำ ไม่สวยงาม ทำให้เห็นว่าวัยรุ่นพม่ามีค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป และมีการปรับตัวตามกระแสนิยมของโลกมากขึ้น

สำหรับ “อัตลักษณ์ที่สร้างใหม่” ของชาวพม่านั้น จะมีความเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางสังคมของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยถือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวพม่าในรูปแบบของการสื่อสารเครือข่าย มีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมร้อยความสัมพันธ์และเป็นกลุ่มสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือชาวพม่าที่ได้รับความเดือดร้อนจากการทำงานหรือเสียชีวิต หรือในชื่อภาษาพม่าว่า “ปะระหิตะ” การร่วมสวดบทนุเป็นไปโดยความสมัครใจของสมาชิกแต่ละคนที่เข้าร่วมอีกกิจกรรมหนึ่งคือ กลุ่มชุมชนชาวพม่า (Myanmar Community) ที่เป็นการรวมตัวของชาวพม่าจากหลายหลากกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางประเพณีและวัฒนธรรมของชาวพม่าโดยไม่แบ่งแยกศาสนา กิจกรรมของกลุ่มจะเป็นการรวมตัวเพื่อการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จังหวัดเชียงใหม่จัดขึ้น การรวมตัวของสมาชิกทั้งสองกลุ่มนี้เป็นลักษณะการรวมกลุ่มอย่างหลวมๆ และไม่มีโครงสร้างที่ชัดเจน และไม่มีการกำหนดขอบเขตหน้าที่ของสมาชิก

ส่วน “อัตลักษณ์ที่สูญหาย” ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้น พบว่า ชาวพม่าไม่สามารถสืบทอดประเพณีจำนวน 5 เดือน จากทั้งหมด 12 เดือน ซึ่งในประเทศพม่าเองก็ได้มีการยกเลิกการจัดงานบางประเพณีไปแล้วเช่นกัน หรือมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดในบางประเพณีเพื่อให้เป็นไปตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จะมีการจัดเฉพาะประเพณีที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละพื้นที่เท่านั้น

และส่วนสุดท้าย “อัตลักษณ์ที่ถูกรื้อฟื้น” คือ อัตลักษณ์ทางภาษา โดยจากการศึกษาพบว่า เมื่อมีการรวมตัวกันในงานบุญ งานประเพณี หรือพิธีกรรมต่างๆ ชาวพม่ารุ่นแรกที่อยู่พยายายถิ่นฐานมาจากประเทศพม่านั้นยังคงใช้ภาษาพม่าในการสนทนาเป็นหลัก และยังมีการใช้ภาษาพม่าในระดับครอบครัวด้วย เพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษา

พม่าไปยังรุ่นลูกหลาน นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาพม่าที่วัดทรายมูล (พม่า) ด้วย เนื่องจากชาวพม่ารุ่นที่สองหรือรุ่นลูกที่เกิดและเติบโตในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนไทย จึงไม่สามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาพม่าได้แล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าในจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษาชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลการวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

กระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ในการศึกษาเกี่ยวกับภาพรวมของกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยแบ่งแนวทางการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การสื่อสารผ่านวิถีทางวัฒนธรรม 2) การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน และ 3) การสื่อสารผ่านสื่อกิจกรรมทางสังคม นั้น จากการศึกษาพบว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่สะท้อนผ่านการสื่อสารใน 3 รูปแบบนั้น มีกระบวนการก่อรูปขึ้นจากปัจจัยอันหลากหลายที่แวดล้อมอยู่ในการสื่อสารผ่านมิติต่างๆ ของชาวพม่า โดยสามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าได้ 5 ประการ คือ 1) บริบททางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศพม่า และอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 2) การเข้าถึงสื่อ 3) สถานภาพทางสังคม 4) ประวัติศาสตร์ และ 5) สถานที่อยู่อาศัย

จากปัจจัยที่กล่าวถึงข้างต้นส่งผลต่อกระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ใน 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) อัตลักษณ์ที่คงอยู่ 2) อัตลักษณ์ที่มีการต่อรอง/ปรับเปลี่ยน 3) อัตลักษณ์ที่สร้างใหม่ 4) อัตลักษณ์ที่สูญหาย และ 5) อัตลักษณ์ที่ถูกรื้อฟื้น

อัตลักษณ์ที่คงอยู่ คือ อัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมและความเชื่อ อัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านประเพณี 12 เดือน (จำนวน 7 เดือน)

อัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านพิธีกรรมการเกิด และพิธีกรรมในการแต่งงาน และอัตลักษณ์ด้านการรับประทานอาหาร และการเลี้ยงหมาก ซึ่งมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งหมด 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศพม่า และอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยด้านการเข้าถึงสื่อ ปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคม และปัจจัยด้านสถานที่อยู่อาศัย สามารถสังเกตได้ว่า อัตลักษณ์ในลักษณะที่สามารถดำรงอยู่ได้ของชาวพม่ามีความเชื่อมโยงกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา อันสะท้อนให้เห็นความศรัทธาความเลื่อมใส และความเชื่อ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีการปลูกฝังและสั่งสมมานาน เป็นเรื่องของคุณค่าทางจิตใจของชาวพุทธพม่า ดังนั้นจึงฝังรากลึกยากที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้มีความสอดคล้องกับข้อเสนอของ Bernard Lewis, (2546, อ้างถึงใน นิติ ภวัครพันธุ์, 2558, น. 66) ที่ว่า ชาติพันธุ์เป็นอัตลักษณ์ขั้นปฐมภูมิ (primary identities) ที่แต่ละบุคคลได้มาแต่กำเนิด อัตลักษณ์ขั้นปฐมภูมิมียู่ 3 ลักษณะได้แก่ หนึ่ง สายเลือด (blood) ซึ่งหมายถึง การร่วมเลือดเนื้อเชื้อไขเดียวกัน เริ่มตั้งแต่ที่ครอบครัว ตระกูล (clan) เผ่า (tribe) ไปจนถึงระดับชาติพันธุ์ (ethnic nation) ว่าสืบสายเลือดมาจากโคตรเหง้าหรือต้นตระกูลเดียวกัน สอง คือ ถิ่นที่อยู่ (place) ที่อาจเป็นระดับหมู่บ้านหรือละแวกบ้าน (neighborhood) เขต อำเภอ เมือง หรือจังหวัดที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ และสาม คือ ชุมชนทางศาสนา (religious community) ซึ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะความเชื่อหรือศรัทธาในศาสนาเดียวกันก่อให้เกิดความรู้สึกรักภักดี (loyalty) ในหมู่เหล่าที่กว้างไกลกว่าความผูกพัน (bonds) ใดๆ ทั้งสิ้น

อัตลักษณ์ที่คงอยู่ของชาวพม่าซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมและความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ นั้น มีปัจจัยด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศพม่าและอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เข้ามาช่วยสนับสนุนด้วย เนื่องจากทั้งไทยและพม่าต่างก็นับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน จึงถือเป็นบริบทที่มีความใกล้เคียงกัน ดังนั้นจึงส่งผลต่อค่านิยมและความเชื่อ รวมถึงการประกอบประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาที่มีความคล้ายคลึงกัน ทำให้ชาวพม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถที่จะดำรงอัตลักษณ์ในด้านดังกล่าวให้คงอยู่ต่อไปได้

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านการเข้าถึงสื่อของชาวพม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ยังสามารถช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมและความเชื่อ และอัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านประเพณี 12 เดือน

ได้ โดยจากการศึกษาพบว่า สื่อมวลชนสัญชาติพม่ามีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ 4 ประการ คือ 1) การสื่อสารภายในกลุ่ม 2) การสื่อสารภายนอกกลุ่ม 3) การสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่ม และ 4) การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม จึงทำให้ชาวพม่าสามารถที่จะดำรงอัตลักษณ์ในด้านดังกล่าวเอาไว้ได้ด้วยการสื่อสารและส่งผ่านเนื้อหาซึ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ผ่านสื่อประเภทต่างๆ ไปยังชาวพม่าภายในกลุ่มเดียวกัน เพื่อวัตถุประสงค์ในการร่วมกันปฏิบัติและดำรงรักษากิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ให้สามารถคงอยู่ต่อไปได้ ส่วนการสื่อสารภายนอกกลุ่มนั้น สื่อประเภทต่างๆ ยังมีบทบาทในการเผยแพร่กิจกรรมดังกล่าวของชาวพม่าออกไปสู่สายตาของคนนอกกลุ่ม ทั้งชาวพม่า ชาวไทย และผู้คนในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งส่งผลให้เกิดบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในลักษณะของการสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มและการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ให้ดำรงอยู่ต่อไปทั้งในกลุ่มชาวพม่ารุ่นที่หนึ่ง ซึ่งเข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทยไปจนถึงชาวพม่ารุ่นที่สอง ซึ่งเป็นเด็กที่กำเนิดและเติบโตในประเทศไทยด้วยการถ่ายทอดเนื้อหาซึ่งเป็น “ผลผลิตทางวัฒนธรรม” ไม่ว่าจะเป็นภาษา ดนตรี หรือศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไปสู่ชาวพม่าภายในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จนก่อให้เกิดสำนึกและความผูกพันในสิ่งซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจของกลุ่ม ส่งผลให้อัตลักษณ์ของชาวพม่าซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมและความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ยังคงดำรงอยู่ได้ในสังคมของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

สำหรับบทบาทและหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของสื่อมวลชนนี้ ถือเป็นการสร้างพื้นที่ทางการสื่อสารให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์พม่า ซึ่งเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (subculture) ในสังคมของเมืองเชียงใหม่ การมีสื่อที่เป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองเพื่อทำหน้าที่สื่อสารภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มนั้น สามารถสะท้อนกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการสื่อสารกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ตามทัศนะของแนวทางการศึกษาใหม่ของการสื่อสารศึกษาของ A. De Fina, (2554, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2555, น. 50) ที่ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับอัตลักษณ์เอาไว้อย่างเรียบง่ายว่า มนุษย์เรานั้นนอกจากจะแลกเปลี่ยนหรือถ่ายทอดข่าวสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกันแล้ว มนุษย์เรายังสื่อสาร โดยมีเป้าหมายที่จะบอกว่า “เราคือใคร” เราเป็นชนชาติอะไร เพศอะไร วัยอะไร มีกำเนิด แวดวงไหน ฯลฯ และในขณะที่เราใช้การสื่อสารเพื่อบอกคนอื่นว่า “เราเป็นใคร” เรายังใช้การสื่อสารเพื่อ

บอกคนอื่นเพิ่มเติมอีกว่า “แล้วเขาเป็นใคร” และท้ายที่สุดก็สื่อสารเพื่อจะบอกว่า “เราเหมือน/ต่างกับเขาอย่างไร” De Fina สรุปบทบาทของการสื่อสารว่า “การสื่อสารเป็นทั้งเครื่องมือประกอบสร้าง (construct) อารมณ์รักษา (maintain) และต่อรอง (negotiate) อัตลักษณ์อยู่ตลอดเวลา”

นอกจากนี้ ผลการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่สะท้อนผ่านการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนยังมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sachiko Yasuda (2551) ศึกษาเรื่อง Shan on the Move: Negotiating identities through spatial practices among Shan Cross-Border migrants in Northern Thailand ซึ่งศึกษาถึงการต่อรองเพื่อสร้างจุดยืน ฐานะทางสังคมและอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่พลัดถิ่นที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยตามชายแดนไทย-พม่า และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางด้านการเมืองและสังคมของชาวไทใหญ่พลัดถิ่น จากการศึกษาพบว่า ชาวไทใหญ่พลัดถิ่นมีการรวมกลุ่มกันอยู่ภายใต้วิถีชีวิต หลักปฏิบัติทางศาสนาและประสบการณ์พลัดถิ่นที่เหมือนกัน แม้ว่าการที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้น จะมีกฎระเบียบบังคับและไม่สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระโดยเฉพาะทางด้านการเมือง แต่ชาวไทใหญ่พลัดถิ่นก็ยังสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมของตนเองได้ และสามารถนำมาใช้แสดงจุดยืนของตนในสังคมไทยอีกด้วย ซึ่งการปฏิบัติตนเหล่านี้รวมถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น โทรศัพท์และวิทยุต่างก็เป็นสื่อในการทำให้ชาวไทใหญ่มองผูกพันกับบ้านเกิดของตนในรัฐฉาน

อีกปัจจัยหนึ่งซึ่งมีผลต่อการส่งเสริมอัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมและความเชื่อ และอัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านประเพณี 12 เดือน คือ ปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคม ผลการวิจัยในส่วนนี้พบว่า สถานภาพทางสังคมของกลุ่มผู้นำทางความคิดของชาวพม่า เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการส่งเสริมให้เกิดการยอมรับในสังคมเมืองเชียงใหม่ เพราะโดยส่วนใหญ่กลุ่มผู้นำทางความคิดของชาวพม่าซึ่งเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชาวพม่านั้นจะเป็นผู้ที่เข้ามาทำธุรกิจ หรือมีการสืบเชื้อสายมาจากชาวพม่าชั้นสูง จึงทำให้ได้รับการให้เกียรติและให้อำนาจในการเป็นผู้นำทางสังคมของชาวพม่าไปโดยปริยาย จึงทำให้พวกเขาสามารถใช้พื้นที่ทางสังคมในการเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมของชาวพม่าออกสู่สายตาของผู้คนในเมืองเชียงใหม่ โดยผ่านการทำธุรกิจของตนเอง และยังให้ความร่วมมือกับสถานกงสุลใหญ่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ณ นครเชียงใหม่ในการออกร้านหรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ

ที่จัดขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อเป็นการเผยแพร่และแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าด้วย

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสถานที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นยังมีผลต่อการส่งเสริมอัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมและความเชื่อ และอัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านประเพณี 12 เดือน ให้คงอยู่ต่อไปด้วย เนื่องจากพื้นที่ของเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นที่ตั้งของวัดทรายมูล (พม่า) ซึ่งถือเป็นพื้นที่เพียงแห่งเดียวที่เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นศูนย์กลางในการรวมตัวของชาวพม่าจากหลายพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม เป็นพื้นที่ทางการศึกษา และแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าด้วย

อัตลักษณ์ที่คงอยู่ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ยังพบว่า มีอัตลักษณ์ด้านการรับประทานอาหาร และการเคี้ยวหมากด้วย ซึ่งปัจจัยด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศพม่าและอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความใกล้เคียงกันทั้งด้านสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศของทั้งสองประเทศ ส่งผลให้ชาวพม่าสามารถหาวัตถุดิบในการประกอบอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองได้ในจังหวัดเชียงใหม่ และในปัจจุบันยังมีอาหารพม่าปรุงสำเร็จวางจำหน่ายทั่วไปในชุมชนของชาวพม่าอีกด้วย สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้อัตลักษณ์ด้านการรับประทานอาหาร และการเคี้ยวหมากของชาวพม่ายังคงอยู่ได้เป็นเพราะอาหารการกินถือเป็นตัวแทนของ “ความผูกพันและความระลึกถึง” บ้านเกิดเมืองนอนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะมีความเชื่อมโยงกับความทรงจำในครั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศของตนเอง ดังนั้น ชาวพม่าจึงยังคงอัตลักษณ์ทางด้านการรับประทานอาหารพม่าและการเคี้ยวหมากเอาไว้ได้

จากผลการวิจัยในส่วนอัตลักษณ์ที่คงอยู่ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อันประกอบด้วยอัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมและความเชื่อ อัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านประเพณี 12 เดือน (จำนวน 7 เดือน) อัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านพิธีกรรมการเกิด พิธีกรรมในการแต่งงาน อัตลักษณ์ด้านการรับประทานอาหาร และการเคี้ยวหมาก นั้นสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับอัตลักษณ์ของ M. Hecht และคณะ, (2523, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2555, น. 51-54) ที่เรียกว่า The Communication Theory of Identity (CTI) โดยมีจุดยืนทางทฤษฎีอย่างชัดเจนว่า จะต้องไม่ศึกษา “อัตลักษณ์” แบบ “ตัวตน” (self)

ที่เป็นปัจเจกที่มีเพียงหนึ่งที่แยกขาดออกไปจากสิ่งแวดล้อมอื่นๆ หากทว่า จะพิจารณา “อัตลักษณ์” ว่ามนุษย์เป็น “สัตว์สังคม” (social being) ที่ถูกแวดล้อมด้วยการสื่อสาร ความสัมพันธ์และชุมชนรอบๆ ตัวอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น อัตลักษณ์ของเราจึงมีลักษณะที่ หลากหลายและเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (multiple shifting identity) ซึ่ง CTI ได้นำเสนอวิธีการวิเคราะห์อัตลักษณ์โดยจัด “กรอบ/ช่วงชั้น” (frame/layer) ของอัตลักษณ์ออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) Personal frame 2) Enacted frame 3) Relational frame และ 4) Communal frame

โดยอัตลักษณ์ที่คงอยู่ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นี้ถือว่าจัดอยู่ใน “กรอบ/ช่วงชั้น” (frame/layer) ของอัตลักษณ์ประเภทการกระทำ หรือการแสดงออก (Enacted frame) ซึ่งเป็นกรอบ/ชั้นของอัตลักษณ์ของเราต่อผู้อื่น ซึ่งเริ่มมีมิติของ “คนอื่น” เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นอัตลักษณ์ที่เราบอกกับคนอื่นว่าเราเป็น ใคร โดยผ่านการสื่อสารแบบต่าง ๆ หรือผ่านเครื่องหมายอัตลักษณ์ (identity marker) เนื่องจากการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ต่อผู้อื่นนั้นจำเป็นต้องกระทำผ่านสื่อประเภทต่างๆ หรือผ่านการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ เช่น ผ่านสื่อวัตถุ (การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย ฯลฯ) หรือผ่านการกระทำ (การแสดงออกกิริยา การประกอบประเพณี พิธีกรรม ฯลฯ) ฉะนั้น ในทัศนะของ CTI จึงถือว่า การสื่อสารนั่นเองเป็นอัตลักษณ์ (Communication is identity) การสื่อสารมิใช่เป็นเพียงสาเหตุ (cause) หรือมีอิทธิพล (influence) ต่ออัตลักษณ์ตามทัศนะของสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์เท่านั้น

สำหรับอัตลักษณ์ที่มีการต่อรอง/ปรับเปลี่ยน อันประกอบด้วยอัตลักษณ์ที่สื่อสาร ผ่านการแต่งกายแบบพม่า การผัดผิวน้ำด้วยตะนาคา และพิธีกรรมการตาย นั้น พบว่า มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งหมด 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศพม่า และ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ และปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคม

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศพม่า และอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ส่งผลต่ออัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านการแต่งกายแบบพม่า และการผัดผิวน้ำด้วยตะนาคา เนื่องจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่มีความแตกต่างกับประเทศพม่า เป็นบริบททางสังคม ซึ่งมีความเป็นเมืองและความเป็นสมัยใหม่ รวมถึงมีวัฒนธรรมในการแต่งกายที่เป็นสากลนิยม ส่งผลต่อการสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ด้านการแต่งกายแบบพม่า และการ

ผัดผิวน้ำด้วยตะนาคของชาวพม่า โดยชาวพม่าทั้งชายและหญิงจะนิยมแต่งกายด้วยชุดตามแนวสากลนิยมมากกว่า และไม่นิยมผัดผิวน้ำด้วยตะนาคเมื่อต้องออกไปสู่สังคมเมืองเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ในเบื้องต้นว่าสาเหตุที่ชาวพม่ามีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ในด้านดังกล่าวเนื่องจากเป็นกระบวนการในการปรับตัวให้เข้ากับสากลนิยมหรือลักษณะการแต่งกายโดยทั่วๆ ไปของคนไทยมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ค้นพบปัจจัยอีกประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าในลักษณะที่มีการต่อรอง/ปรับประยุกต์อัตลักษณ์ด้านการแต่งกายแบบพม่า และการผัดผิวน้ำด้วยตะนาค นั่นคือ ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้น นอกจากการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนั้นๆ แล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับบริบทแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนั้นด้วย เนื่องจากไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ใดที่อาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยว ดังนั้น การมีปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่น การเลือกสวมบทบาทและหน้าที่ หรือการเลือกพื้นที่และเวลาในการแสดงตัวตนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีนัยสำคัญทางการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขาด้วย ดังแนวทางการศึกษาของ Fredrik Barth (2512) ที่ชี้ให้เห็นว่า เราไม่อาจจะมองเห็นความเป็นรูปธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ใดๆ ได้ เพราะ “กลุ่มชาติพันธุ์” เป็นเพียงกลุ่มอ้างอิงตามความคิดของปัจเจกบุคคลที่ใช้จัดประเภทตัวเอง หรือกำหนดกลุ่มให้ปัจเจกบุคคลอื่นโดยอาศัยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางประการ เพราะในความเป็นจริงอาจเป็นไปได้ที่หลาย ๆ คนถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง อาจจะระบุตัวเองเป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งได้ ฉะนั้น สิ่งที่มีความสำคัญในการวิจัยจึงไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ แต่เป็นกระบวนการระบุและแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) และเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Category) ในการปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ต่างๆ

มิติทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ในทางประวัติศาสตร์ของไทยและพม่าที่มีร่วมกันมาอย่างยาวนาน และการสร้างภาพของพม่าให้กลายเป็นศัตรูของไทยอย่างถาวร อคติทางชาติพันธุ์ (Ethnocentrism) ที่ไทยมีต่อพม่าถูกสั่งสอน และผลิตซ้ำ (Reproduction) ผ่านตำราหนังสือแบบเรียน สื่อละครและภาพยนตร์ทางประวัติศาสตร์ ไปจนถึงเนื้อหาของ

ข่าวอาชญากรรมที่ชาวพม่ากระทำรุนแรงต่อชาวไทย จนกลายเป็นการสังสมให้เกิดความเกลียดชังหรืออคติภายในใจขึ้น ซึ่งส่งผลให้ชาวพม่าจำนวนหนึ่งเกรงว่าการเปิดเผยชาติพันธุ์ที่แท้จริงของตนเองจะส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในสังคมไทย พวกเขาจึงเลือกที่จะปกปิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองในบางสถานการณ์ เพื่อสร้างความกลมกลืนกับผู้คนและสังคมที่ตนเองเข้ามาอาศัยอยู่แทน

นอกจากนี้ ในสังคมของเมืองเชียงใหม่ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ซึ่งเป็นแรงงานกลุ่มที่มีจำนวนมากกว่าชาวพม่า ประวัติศาสตร์ระหว่างสองกลุ่มชาติพันธุ์นี้เป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบเช่นเดียวกันกับประวัติศาสตร์ของไทยและพม่า โดยเหตุการณ์เริ่มมาจากการบุกเข้ายึดครองรัฐฉานของทหารพม่าในยุคนายพลเนวิน ความเจ็บปวดจากการสูญเสียแผ่นดินรัฐฉานในครั้งนั้นส่งผลให้เกิดเป็นบาดแผลระหว่างสองชาติพันธุ์เรื่อยมาจนปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าชาวพม่าส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะแบ่งแยกกลุ่มชาติพันธุ์กับชาวไทยใหญ่และรับรู้ว่าจะต่างก็อยู่ในฐานะพลเมืองของประเทศพม่าเช่นเดียวกันกับตน ดังนั้น ความสัมพันธ์ในเชิงลบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและไทใหญ่จึงไม่มีผลต่อการเลือกปิดบังอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าเลย

ในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่มทั้งชาวไทยและชาวไทยใหญ่ที่มีต่อชาวพม่านั้น เมื่อมีการศึกษาเปรียบเทียบแล้ว พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยที่มีต่อชาวพม่านั้นส่งผลต่อการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าได้มากกว่าชาวไทยใหญ่ เนื่องจากมีปัจจัยในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสำคัญในการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) และกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) ที่นักมานุษยวิทยาตะวันตกนำมาใช้ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อการศึกษากลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมและภาษาเฉพาะที่ได้สืบทอดกันมานานหลายชั่วอายุคน โดยในการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เสนอให้มองวัฒนธรรมและการนิยามตนเองในความสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสัมพันธ์กับรัฐชาติ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, บรรณาธิการ 2546, น. 4-5)

จากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจนี้ ส่งผลต่อชาวพม่าส่วนหนึ่งที่เกิดความสับสนภายในจิตใจเมื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้สำนึก และความตระหนักในชาติพันธุ์ของตนเอง โดยยอมรับว่า แท้จริงแล้วพวกเขาต่างก็ตระหนักรู้ในชาติกำเนิดของตนเอง แต่การปิดบังความจริงเกี่ยวกับชาติพันธุ์ของตนเองต่อสิ่งเร้าจากภายนอกนั้นเกิด

จากสาเหตุที่สำคัญ คือ พวกเขามีความพยายามในการที่จะลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ หรือการถูกกีดกันจากสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่จึงเกิดกระบวนการป้องกันการสร้างความเป็นอื่น (The Otherness) ขึ้น และพยายามปรับตัวเพื่อสร้างกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ โดยเลือกที่จะแสดงตัวตนในลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละสถานการณ์ โดยมีปัจจัยสำคัญที่เข้ามาเป็นตัวกำหนด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ณ ขณะนั้น

จากประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nicholas Ford (2555) ศึกษาเรื่อง Some Reflections of Ethnic Identity of Refugee Migrants from Burma to Thailand ซึ่งศึกษาถึงธรรมชาติของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ได้รับจากการอพยพของผู้ลี้ภัยชาวพม่าเข้ามาในประเทศไทย โดยในที่สุดหลักฐานต่างๆ ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของลักษณะที่เห็นได้ชัดของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของผู้อพยพเหล่านี้ และทำให้มองเห็นโอกาสในการแก้วิกฤตทางการเมืองและปัญหาด้านประชาธิปไตย รวมไปถึงปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในพม่า โดยในส่วนข้อค้นพบเกี่ยวกับการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยังพบอีกว่า รูปแบบของกลุ่มอัตลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้น คือ การให้ความหมายในแง่ของวิธีการบางรูปแบบในความสัมพันธ์ที่มีกับคนกลุ่มอื่น จึงเป็นเรื่องยากหากพยายามกำหนดขอบเขตหรือเส้นแบ่งทางชาติพันธุ์และความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่างๆ ให้มีความแม่นยำ เพราะถือเป็นขอบเขตที่กว้างและประกอบด้วยพื้นที่ทับซ้อนมากมาย ดังนั้น ประเด็นสำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ต่อสังคมอื่น) จึงถือเป็นคุณลักษณะพื้นฐานซึ่งมีการอุปมาหรือการสร้างขึ้นโดยสมาชิกของกลุ่ม อัตลักษณ์จึงหมายถึงกระบวนการเรียนรู้และรูปแบบของวัฒนธรรมกลุ่ม

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคม ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่มีการต่อรอง/ปรับประยุกต์อัตลักษณ์ด้านการแต่งกายแบบพม่า และการผัดผิวน้ำด้วยตะนาคด้วย ผลจากการศึกษาวิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติมว่า มีปัจจัยเรื่องสิทธิที่อยู่ภายใต้กฎหมายของแรงงานต่างด้าวเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยชาวพม่าที่มีเอกสารยืนยันตัวตนที่ถูกต้องตามกฎหมายจะไม่กลัวการเรียกตรวจสอบเอกสารประจำตัวจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงกล้าที่จะแสดงความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองผ่านการแต่งกายแบบพม่า และการผัดผิวน้ำด้วยตะนาค แต่ในกรณีของชาวพม่าที่มีการต่อรอง/ปรับประยุกต์อัตลักษณ์ในด้านดังกล่าว เป็นเพราะส่วนหนึ่งมีเอกสารยืนยันตัวตนไม่ครบถ้วนตามกฎหมาย หรือเป็นกลุ่มที่ต้องการลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์และการถูกกีดกันจาก

สังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ โดยจะสร้างกระบวนการป้องกันการสร้างความเป็นอื่น (The Otherness) ขึ้น ด้วยการพยายามปกปิดลักษณะอันแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้ และจะเลือกแสดงออกในพื้นที่เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองเท่านั้น เช่น ที่บ้าน หรือในวัดทรายมูล (พม่า) จากผลการศึกษาที่ยังสอดคล้องกับแนวคิดในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์และพรมแดนชาติพันธุ์ของ Horowitz (2518) ที่กล่าวถึง เงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพรมแดนและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ มีเงื่อนไขหลักๆ 2 ประการ คือ สภาวะการติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่จะถูกมองว่า เหมือนกันหรือต่างกันมากน้อยเพียงใด และสภาวะขององค์กรทางการเมืองที่กลุ่มชาติพันธุ์ นั้นได้อาศัยอยู่จะเป็นเงื่อนไขสำคัญ อีกพิธีกรรมหนึ่งซึ่งมีการตรอง/ปรับประยุกต์ของ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยมีปัจจัยในด้านสถานภาพทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องนั้น คือ พิธีกรรมการตาย ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีพิธีกรรมสำหรับ งานศพที่แตกต่างไปจากพิธีกรรมดั้งเดิมในประเทศพม่าเล็กน้อย จากเดิมในสังคมพม่า นั้น หากมีการเสียชีวิตจะไม่มี การนำศพมาตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัด แต่สำหรับกรณีของ ชาวพม่าในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น เมื่อมีชาวพม่าเสียชีวิตจะมีการนำศพมาตั้งบำเพ็ญกุศล ที่วัดทรายมูล (พม่า) ก่อนนำไปสู่สาน โดยเจ้าอาวาสให้ข้อมูลว่าการอนุญาตให้ชาวพม่า นำศพมาตั้งบำเพ็ญกุศลในวัดได้นั้น เป็นไปเพื่อการช่วยเหลือชาวพม่า ซึ่งส่วนใหญ่เข้ามา เป็นแรงงานในประเทศไทยและมีรายได้น้อย ทำให้ไม่สามารถนำศพไปตั้งสวด ในวัดไทยได้ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ทางวัดทรายมูล (พม่า) จึงให้การ ช่วยเหลือโดยไม่มีการคิดค่าใช้จ่ายใดๆ

สำหรับอัตลักษณ์ที่มีการสร้างใหม่อันประกอบด้วย อัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านกิจกรรม กลุ่มสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือชาวพม่า และกิจกรรมกลุ่มชุมชนชาวพม่า (Myanmar Community) นั้น พบว่า มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการของอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ คือ ปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคม ซึ่งจากการศึกษาวิจัย พบว่า สถานภาพ ทางสังคมของกลุ่มผู้นำทางความคิดของชาวพม่าซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนแรงงาน ชาวพม่า และพระสงฆ์พม่า ช่วยส่งเสริมให้เกิดการริเริ่มกิจกรรมในรูปแบบของการสื่อสาร เครือข่ายของชาวพม่าในจังหวัดเชียงใหม่ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมร้อย ความสัมพันธ์ และช่วยเหลือชาวพม่าในลักษณะของกลุ่มสวัสดิการ อีกกิจกรรมหนึ่งคือ กลุ่มชุมชนชาวพม่า (Myanmar Community) ที่เป็นการรวมตัวของชาวพม่าจาก หลายหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางประเพณีและ วัฒนธรรมของชาวพม่าโดยไม่แบ่งแยกศาสนา กิจกรรมของกลุ่มจะเป็นไปในลักษณะ

ของการรวมตัวเพื่อการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จังหวัดเชียงใหม่จัดขึ้น โดยการสื่อสารในเครือข่ายของสองกิจกรรมนี้เป็นกลุ่มเฉพาะทางสังคมของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น

ผู้ที่เข้ามามีบทบาทในการดูแลและประสานงานให้แก่กลุ่มจะเป็นกลุ่มผู้นำทางความคิดของชาวพม่าในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีความคุ้นเคยกับหน่วยงานและชมรมต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ กิจกรรมกลุ่มทั้งสองกลุ่มนี้ มีการขับเคลื่อนโดยสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งปรากฏรูปแบบการรวมกลุ่มและความสัมพันธ์ของสมาชิกในลักษณะที่เป็นไปอย่างไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ เนื่องจากไม่มีโครงสร้างความสัมพันธ์และการจัดการของกลุ่มที่มีระบบชัดเจน เป็นรูปแบบการรวมตัวอย่างหลวม ๆ ไม่มีระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ รูปแบบการปกครอง และการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มอย่างชัดเจน จากลักษณะข้างต้นจึงก่อให้เกิดการให้อำนาจหรือบทบาทหน้าที่แก่สมาชิกบางคนในการเป็น “ผู้นำกลุ่ม” หรือ “ผู้นำทางความคิด” ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากสมาชิกภายในกลุ่มไปโดยปริยาย และถือเป็นความสัมพันธ์ใจร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่มด้วย โดยสามารถสรุปบทบาทของสมาชิกภายในกลุ่มชาติพันธุ์พม่าได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) บทบาทของกลุ่มผู้นำทางความคิด 2) บทบาทของสมาชิกภายในกลุ่ม

จากบทบาทหน้าที่ของสมาชิกภายในกลุ่มทั้งสองลักษณะข้างต้น ทำให้สมาชิกทั้งที่เป็นกลุ่มผู้นำทางความคิดและสมาชิกภายในกลุ่มเองสามารถทำหน้าที่ในการเป็นทั้งผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และช่องทางในการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าได้อย่างครบถ้วน ทั้งนี้ เนื่องจากในกระบวนการสื่อสารของกลุ่มมีการไหลเวียนของสารในลักษณะของการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) สมาชิกทุกคนในกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยน และปรึกษาหารือกันได้ในทุกประเด็น เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่ม

สำหรับอัตลักษณ์ที่สูญหาย ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านประเพณี 12 เดือน ที่ไม่สามารถสืบทอดต่อไปได้จำนวน 5 เดือน นั้น พบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการสูญหายของอัตลักษณ์ คือ ปัจจัยด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศพม่าและอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาข้อมูลทำให้ทราบว่าในประเทศพม่าเองก็ได้มีการยกเลิกการจัดงานบางประเพณีไปแล้วเช่นกัน หรือมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางอย่างเพื่อให้เป็นไปตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเลือกจัดเฉพาะประเพณีที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละพื้นที่เท่านั้น ซึ่งจากความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นนี้สอดคล้องกับแนวทางการ

ศึกษาของทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication) ซึ่งกล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของวัฒนธรรม คือ “การเปลี่ยนแปลง” (change) หรือ “การปรับตัว” (adaption) ซึ่งคุณลักษณะนี้เป็นเครื่องรับประกันอายุที่ยืนยาวของวัฒนธรรมหนึ่งๆ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่าได้เคยมี กำลังมี และจะมีวัฒนธรรมอีกจำนวนมากมายที่เกิดขึ้น แต่คงจะมีวัฒนธรรมที่มีความสามารถในการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมเท่านั้นที่จะดำรงอยู่ได้ในปัจจุบันและอนาคต

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นอาจเกิดขึ้นได้ใน 3 รูปแบบ คือ

1) การเกิดนวัตกรรม (Innovation) เป็นกรณีที่เกิดการค้นพบใหม่ๆ ขึ้นในสังคม-วัฒนธรรมนั้นเองตามปกติ เนื่องจากในด้านหนึ่งวัฒนธรรมเป็นเรื่องของ “ความเคยชิน/นิสัย” (habit) ดังนั้น เมื่อเกิดนวัตกรรมขึ้นมาในสังคมก็มักจะมีคนที่กลัวการเปลี่ยนแปลง และต่อต้าน อัตราการต่อต้านจะมากหรือน้อยมากขึ้นอยู่กับทัศนคติทางสังคมที่คนในวัฒนธรรมนั้นต่อการเปลี่ยนแปลง จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง คือ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความเป็นเมืองและความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลต่อการค้นพบสิ่งใหม่ๆ ในวัฒนธรรมของคนกลุ่มอื่นที่มีความแตกต่างกับวัฒนธรรมของกลุ่มตน ชาวพม่าจึงเกิดกระบวนการของอัตลักษณ์ในลักษณะของการต่อรอง/ปรับประยุกต์ขึ้น และเลือกรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาปรับใช้กับวัฒนธรรมของกลุ่มตน โดยการเลือกรับหรือนำนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามานี้จะมีความเข้มข้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความคิดหรือทัศนคติของชาวพม่าบางกลุ่มหรือบางช่วงวัยด้วย เช่น อัตลักษณ์ด้านการเคี้ยวหมากที่มีการปรับประยุกต์ในชาวพม่าวัยหนุ่มสาว อันเนื่องมาจากการปรับตัวเข้าสู่ความทันสมัยของยุคปัจจุบันมากขึ้น

2) การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) คือ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมหนึ่งอันเนื่องมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมอื่น หรือการหยิบยืมวัฒนธรรมจากสังคมอื่นที่ได้มีโอกาสพบปะกันทางวัฒนธรรมมาใช้ในสังคมของเรา การปรับปรุงวัฒนธรรมของตนเองเพื่อให้มีอายุยืนยาวนี้เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างมากและเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และมีรูปแบบหลายๆ รูปแบบ โดยส่วนใหญ่กระบวนการรับการแพร่กระจายวัฒนธรรมจากสังคมอื่นนี้มักจะมีลักษณะเลือกสรร (selective) กล่าวคือ มักจะเลือกแต่เฉพาะส่วนประกอบที่เข้ากับค่านิยมและความเชื่อในสังคมตนเอง ในกรณีของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด

เชียงใหม่ นั้น การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเกิดขึ้นโดยมีปัจจัย คือ บริบททางสังคม และวัฒนธรรมของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ ส่งผลให้เกิดการพบปะกันระหว่างวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง ชาวพม่าจึงเลือกรับเอาวัฒนธรรมในส่วนที่เข้ากับค่านิยมและความเชื่อในสังคมตนเอง เช่น การจัดกิจกรรมหรือประเพณีในวันสำคัญต่างๆ ของประเทศไทย โดยเลือกปรับรูปแบบให้เป็นกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาหรือการบำเพ็ญกุศลตามความเชื่อของชาวพุทธพม่ามากขึ้น

3) การปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ (Acculturation) เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้น ในกรณีที่คนในวัฒนธรรมหนึ่งต้องอพยพไปอยู่ในอีกรูปวัฒนธรรมหนึ่ง (เป็น dominant/host culture) และผู้ที่อพยพย้ายไปอยู่ในวัฒนธรรมใหม่ต้องรับเอาวัฒนธรรมใหม่มาเป็นของตัวเอง สำหรับชาวพม่าที่อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้น ปัจจัยจากการเปลี่ยนแปลงถิ่นที่อยู่ทำให้พวกเขาเคลื่อนย้ายตนเองเข้าสู่พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง การปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ของชาวพมานี้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่สามารถเกิดขึ้นได้ อยู่ตลอดเวลา แต่กระบวนการในการปรับตัวและการเลือกใช้นั้นจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับความเชื่อและทัศนคติที่มีความแตกต่างกันของแต่ละกลุ่มหรือบุคคลด้วย นอกจากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมประการหนึ่ง นั่นคือ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึมซับ และสั่งสมผ่านกาลเวลา ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมหนึ่งๆ ย่อมต้องใช้ระยะเวลาในการปรับตัวเพื่อเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่เช่นเดียวกัน

ในทั้ง 3 กรณีนั้น สังคมแต่ละสังคมจะปรับตัวเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวัฒนธรรมนั้นๆ ว่าเป็นวัฒนธรรมที่ปรับตัวง่ายหรือยาก เป็นวัฒนธรรมที่อ่อนหรือแข็ง และระยะห่างทางวัฒนธรรมระหว่างสองวัฒนธรรมนั้นมีมากหรือน้อย และนอกจากนั้น ความยากง่ายในการปรับตัวยังขึ้นอยู่กับว่าเป็นส่วนประกอบส่วนใดของวัฒนธรรมด้วย (กาญจนา แก้วเทพ, 2557, น. 171-172)

สำหรับอัตลักษณ์ที่ถูกรื้อฟื้น ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านการพูดภาษาพม่า นั้น พบว่า มีปัจจัยด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศพม่า และอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อัตลักษณ์ด้านการพูดภาษาพม่า (ในคนรุ่นที่สอง) มีความเสี่ยงต่อการสูญหายมากที่สุด เนื่องจากชาวพม่า

รุ่นที่สองหรือรุ่นลูกที่เกิดและเติบโตในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนไทย จึงไม่สามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาพม่าได้

แต่อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาพบว่า ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้น ได้มีความพยายามในการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ด้านการพูดภาษาพม่า (ในคนรุ่นที่สอง) ให้เกิดขึ้น โดยมีการใช้ภาษาพม่าในระดับครอบครัวด้วยการที่พ่อแม่ชาวพม่าจะสอนภาษาพม่าให้กับลูกหลานด้วยประโยคหรือคำศัพท์ง่ายๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และให้เด็กๆ มาเรียนภาษาพม่าเพิ่มเติมที่วัดทรายมูล (พม่า) ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่าเมื่อมีการรวมตัวกันในงานบุญ งานประเพณี หรือพิธีกรรมต่างๆ ที่วัดทรายมูล (พม่า) ชาวพม่ารุ่นที่หนึ่งยังคงใช้ภาษาพม่าในการสนทนาเป็นหลัก การสวดมนต์และการฟังสวดพระธรรมเทศนาโดยพระสงฆ์พม่าก็ยังคงมีการใช้ภาษาพม่าอยู่เช่นเดิม ซึ่งจากความพยายามในการร่วมมือกันของชาวพม่าเพื่อที่จะรื้อฟื้นอัตลักษณ์ด้านการพูดภาษาพม่า (ในชาวพม่ารุ่นที่สอง) ขึ้นมานั้น ทำให้พวกเขาตระหนักว่า การพาลูกหลานของตนหรือชาวพม่ารุ่นที่สองเข้ามาทำบุญหรือทำกิจกรรมต่างๆ ในวัดพม่าอย่างสม่ำเสมอจะถือเป็นการปลูกฝังทางวัฒนธรรมและก่อให้เกิดการซึมซับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์พม่าได้อีกช่องทางหนึ่งด้วย ซึ่งส่งผลให้ชาวพม่ารุ่นที่สองเกิดความรู้สึกผูกพันกับประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มตนมากขึ้น เกิดสำนึกที่จะรักหวงแหน และสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมดังกล่าวต่อจากชาวพม่ารุ่นที่หนึ่งจากประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นงนภัศ ศรีสงคราม (2547) เรื่อง “การสื่อสารทางวัฒนธรรมด้านอัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของชาวไทยโซ่งในหมู่บ้านดอนเตาอิฐ จังหวัดกาญจนบุรี” โดยผลการวิจัยพบว่า “การสื่อสาร” มีบทบาททางด้านอัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของชาวไทยโซ่งเป็นอย่างมาก การสื่อสารมีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชาวไทยโซ่งที่จะทำให้วัฒนธรรมดำรงอยู่หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมของสังคมเ็นรอบข้าง การสื่อสารมีส่วนในการสืบสาน สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่มาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานในปัจจุบัน ด้วยการสอนให้รู้ ปฏิบัติให้ดู เพื่อให้เกิดการซึมซับในวัฒนธรรมด้วยตัวเอง สำหรับการสร้างอัตลักษณ์นั้น พบว่า “การสื่อสารมีส่วนทำให้ชาวไทยโซ่งรุ่นลูกหลานเกิดความรัก หวงแหน และรักษาวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของตนไว้ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของตนต่อไป” นอกจากนี้แล้ว การสื่อสารยังมีบทบาทในความเป็นสัญลักษณ์ของชาวไทยโซ่ง โดยสื่อให้เห็นความหมายและให้เห็นประโยชน์ในการใช้สอยอีกด้วย

สำหรับประเด็นในด้านอัตลักษณ์ที่สื่อสารผ่านการพูดภาษาพม่า ผู้วิจัยพบว่า ไม่เพียงแต่การใช้ภาษาพม่าซึ่งเป็นภาษาทางราชการของประเทศพม่าในการสื่อสารระหว่างกันเท่านั้น แต่ชาวพม่ายังมีการใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนด้วย เช่น ภาษากะเหรี่ยง ภาษาไทใหญ่ ภาษาปะโอ ฯลฯ ซึ่งผลการศึกษาในส่วนนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับอัตลักษณ์ของ M. Hecht และคณะ ที่เรียกว่า The Communication Theory of Identity (CTI) โดยการเลือกใช้ภาษาพม่าหรือภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองในการสื่อสารกับแต่ละบุคคล ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นี้ถือว่าจะจัดอยู่ใน “กรอบ/ช่วงชั้น” (frame/layer) ของอัตลักษณ์ประเภทตัวตน (Personal frame) คือ แนวคิดเรื่อง “self”, อัตลักษณ์ร่วม (Communal frame) ที่เรามีร่วมกับคนอื่นๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน และ อัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับผู้อื่นใน “ความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ” (บางคน) (Relational frame) กล่าวคือ เราจะตระหนักถึงอัตลักษณ์ ในกรอบนี้เมื่อผ่านความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ โดยจะสังเกตได้ว่า ชาวพม่าตระหนักรู้ในตัวตนของชาติพันธุ์ พวกเขาเลือกที่จะสื่อสารด้วยภาษาพม่ากับคนกลุ่มเดียวกัน และเลือกที่จะสื่อสารด้วยภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เมื่อพบกับคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เช่น ชาวพม่าที่มิเชื่อชาติกะเหรี่ยง เมื่อพบกับชาวพม่าเชื่อชาติพม่า ก็จะสื่อสารด้วยภาษาพม่า แต่เมื่อพบกับชาวพม่าเชื่อชาติกะเหรี่ยง ก็จะสื่อสารด้วยภาษากะเหรี่ยง ซึ่งผลการศึกษาในประเด็นนี้ยังมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เชิญขวัญ ฤชมงคล (2549) เรื่อง “การสื่อสารของกลุ่มชาติไทยที่ย้ายถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมืองในการปรับตัวและการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์” ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวชาวกะเหรี่ยงมีการแสดงอัตลักษณ์ผ่านการสื่อสารด้านภาษาเป็นหลัก ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยอัตลักษณ์ที่แสดงออกนั้น มีการเปลี่ยนแปลงและกลืนไหลไปตามสถานการณ์ และความสัมพันธ์กับบุคคลคู่สื่อสาร เช่น ครอบครัวชาวกะเหรี่ยงพูดภาษาไทเมื่ออยู่ในกลุ่ม หรืออยู่ต่อหน้าคนที่ไว้ใจ หรือในสถานการณ์ที่ตนเองรู้สึกว่าได้รับการยอมรับ

จากการศึกษาสามารถสรุปในภาพรวมได้ว่า บริบททางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อชาวพม่าอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในสังคมเมืองเชียงใหม่ ส่งผลกระทบให้บางประเพณีและพิธีกรรมของชาวพม่าที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมาไม่สามารถสืบทอดต่อไปได้ ทั้งนี้ เนื่องจากบางประเพณีและพิธีกรรมมีความเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและพื้นที่ในประเทศพม่าเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันชาวพม่าก็มีการปรับตัวตามสถานการณ์แวดล้อมและรับเอาประเพณีและพิธีกรรมในวัน

สำคัญต่างๆ ของไทยเข้าไปในกลุ่มตนด้วย อีกทั้งยังมีการจัดกิจกรรมในลักษณะของกลุ่ม เครือข่ายของชาวพม่าในจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นมา เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ภายในกลุ่ม และยังมีกลุ่มที่สามารถรวมพลังความสามัคคีเพื่อไปร่วมแสดงอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ของตนในพื้นที่กิจกรรมที่ทางจังหวัดเชียงใหม่จัดขึ้นได้อีกด้วย

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ของชาวพม่าจะพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมใน ประเทศพม่า และอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ คือ ปัจจัยข้อสำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดผล ต่อกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เพราะการเปลี่ยนแปลง บริบททางสังคมและวัฒนธรรมโดยการอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ถือเป็นการ เคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และเมื่อมีวัฒนธรรมหนึ่งเคลื่อนย้ายเข้าไปสู่พื้นที่ ของอีกวัฒนธรรมหนึ่งแล้ว ความแตกต่างระหว่างสองวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นนั้น ย่อมส่งผล ให้เกิดการสื่อสารระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดลักษณะบางประการให้แก่กัน หรือการดูดซับเอาลักษณะบางประการจากอีกวัฒนธรรมหนึ่งเข้าไปสู่วัฒนธรรมของ กลุ่มตน ซึ่งความเข้มข้นของการถ่ายทอดหรือการเลือกดูดซับนั้นจะมากหรือน้อย ย่อม ขึ้นอยู่กับความอ่อนหรือแข็งของวัฒนธรรม หรืออาจเป็นลักษณะของจุดร่วมและจุดต่าง ระหว่างวัฒนธรรมทั้งสอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาของทฤษฎีการสื่อสาร ระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication) ที่กล่าวว่า โลกนี้มีวัฒนธรรมที่ หลากหลาย แต่ละวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมอื่น แต่ ในเวลาเดียวกัน ก็เชื่อว่ามี “ลักษณะร่วม/จุดร่วม” (Commonality) ที่จะทำให้เกิดการ เชื่อมโยงประสานกันได้

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่า ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 5 ลักษณะอันประกอบด้วยอัตลักษณ์ ที่คงอยู่ อัตลักษณ์ที่มีการต่อรอง/ปรับประยุกต์ อัตลักษณ์ที่สร้างใหม่ อัตลักษณ์ที่สูญหาย และอัตลักษณ์ที่ถูกรื้อฟื้น นั้น แสดงเห็นว่าในทุกกระบวนการของอัตลักษณ์ที่มีการสื่อสาร ผ่านกิจกรรม ในลักษณะต่างๆ ล้วนแล้วแต่มีการสั่นไหวและปรับเปลี่ยนได้โดยขึ้นอยู่กับ บริบทแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Erikson ที่กล่าวถึงลักษณะของอัตลักษณ์ ไว้ว่า การก่อรูปรวบรวมเป็นอัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และอัตลักษณ์เฉพาะ ตัวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ (อภิญา เพื่องฟูสกุล, 2541, น. 17 อ้างถึงใน ฤดี นิยมรัตน์, 2554, น. 4-5)

การแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่ ถือเป็นการแสดงออกถึงพื้นที่และสร้างการมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเข้ามา เป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยกลุ่มหนึ่งในสังคมของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการมีพื้นที่ที่พวกเขา สามารถประกอบประเพณีและพิธีกรรม รวมไปถึงจัดกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มได้นั้น เสมือน เป็นการสร้างพื้นที่ของชุมชนชาติพันธุ์ขึ้นมาในสังคมของวัฒนธรรมหลัก สอดคล้องกับ ทศนะของ อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544, น. 247, อ้างถึงใน จตุพล ทองสกุล, 2553, น. 23-24 ซึ่งกล่าวว่า สิทธิชุมชนตามความเชื่อในมิติของระบบคุณค่า จริงๆ แล้วไม่ได้ มีนัยเฉพาะที่เป็นเพียงความเชื่อดั้งเดิมเท่านั้น แต่หมายถึงคุณค่าที่มีการปรับเปลี่ยนผ่าน กระบวนการผลิตความเชื่อเดิมมาใช้ในสถานการณ์ใหม่ เพื่อตอบสนองและปรับตัวกับ สถานการณ์ใหม่ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่ ในการปรับตัวนี้ชุมชนให้ความสำคัญกับการมอง สิทธิชุมชนในมิติของอำนาจมากขึ้น เพราะการที่รู้ว่าชุมชนมีสิทธิอย่างไรมัน ขึ้นอยู่กับการ สร้างความชอบธรรมของชุมชน ซึ่งถือเป็นความพยายามอย่างหนึ่งในการจะบอกให้ คนอื่นรู้ว่าชุมชนนั้นเป็นใคร และเกี่ยวข้องโดยตรงกับการแสดงอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่ง เป็นความพยายามที่จะกำหนดความสัมพันธ์ของชุมชนกับกลุ่มชนอื่นๆ ในสังคม ฉะนั้น เมื่อกลุ่มชนใดก็ตามที่รวมกันขึ้นเป็นชุมชน พวกเขาเหล่านั้นจะพยายามบอกคนอื่นว่ามี ตัวตนอยู่อย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า อัตลักษณ์ คือ พลังในการจัดความสัมพันธ์ทาง สังคมไม่ว่าจะเป็นการจัดการความสัมพันธ์ภายในหรือภายนอก

ในท้ายที่สุด จากผลการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ของชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สะท้อนให้เห็นว่า ในทุก กระบวนการของอัตลักษณ์ที่มีการสื่อสารผ่านกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ล้วนแล้วแต่มี ความเป็นพลวัต (dynamic) สามารถลื่นไหล (fluid) และปรับเปลี่ยนได้โดยขึ้นอยู่กับ บริบททางการสื่อสารนั้นๆ และยังมีปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ณ ขณะนั้น เข้ามาเป็นตัวกำหนดรูปแบบ การแสดงหรือการ ปกปิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ด้วย

จากลักษณะกระบวนการของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าข้างต้น ผู้วิจัย สามารถสรุปมุมมองด้านการสื่อสาร “อัตลักษณ์” ของชาวพม่าที่ถูกถ่ายทอดในลักษณะ ต่างๆ ได้เป็นสองด้าน โดยด้านที่หนึ่งเป็นมุมมองของชาวพม่าที่มีต่อ “ตนเอง” (self) ซึ่งเมื่อศึกษาผ่าน “ผลผลิตของอัตลักษณ์” (product) ตามแนวทางการศึกษาแบบเดิม อันมีที่มาจากคานิยามของอัตลักษณ์ที่ว่า “อัตลักษณ์” คือ คุณสมบัติ/คุณลักษณะที่บอก ว่าเราเป็นใคร หรือคนอื่นบอกว่า เราเป็นใคร จะพบว่า ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอ

เมือง จังหวัดเชียงใหม่ นิยามความเป็น “ตัวตน” ของตนเองในฐานะแรงงานต่างด้าว สัญชาติพม่าผู้เข้ามาอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย เนื่องจากประสบปัญหาจากสถานะ เศรษฐกิจที่ย่ำแย่ในประเทศพม่าตั้งแต่เหตุการณ์ทางการเมืองในปี พ.ศ. 2531 แต่นิยาม ความเป็น “ตัวตน” นี้เป็นการกระทำผ่านความตระหนักรู้ หรือสำนึกทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็น “ลักษณะที่ติดตัว” ของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่เป็นแรงงานส่วนใหญ่ในประเทศไทย อยู่แล้ว และการนิยามความเป็นตัวตนดังกล่าวนั้นเป็นการนิยามขึ้นโดยปราศจากบริบท แวดล้อมด้านอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงตัวตนของชาวพม่าได้ เช่น จำนวน ของระยะเวลาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอาจก่อให้เกิดภาวะการซึมซับ การดูดกลืน หรือการกลืนกลายทางวัฒนธรรมของชาวพม่าได้

จากผลของบริบทแวดล้อมด้านอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการนิยาม ตัวตนของชาวพม่า นั้น ทำให้พบมุมมองด้านการสื่อสาร “อัตลักษณ์” ของชาวพม่าใน ด้านที่สองซึ่งเป็นมุมมองของ “ผู้อื่น” ที่มีต่อชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่ โดยมุมมองในด้านนี้เน้นการศึกษา “กระบวนการสร้างอัตลักษณ์” (Identity process/production) ดังแนวคิดของวิชาสังคมวิทยา สำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ที่สนใจว่า “ตัวตน” (self) ที่เราเป็นอยู่ในทุกวันนี้ก่อร่างสร้างขึ้นมาได้อย่างไร โดยระบุ ว่า “ตัวตน” ของเรานั้นก่อร่างมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับ “คนอื่น” และปฏิสัมพันธ์ ดังกล่าวนั้นจะกระทำผ่าน “การสื่อสาร” ระหว่างตัวเรากับผู้อื่น จากการศึกษาข้อมูล ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในสังคมเมือง เชียงใหม่พบว่า ชาวพม่ามีปฏิสัมพันธ์ที่เด่นชัดกับสองกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ไทใหญ่และไทย โดยในการปฏิสัมพันธ์กับชาวไทใหญ่นั้น พบว่าไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการนิยามตัว ตนของชาวพม่าเลย เนื่องจากชาวพม่ามองว่า ทั้งไทใหญ่และพม่าต่างก็เป็นพลเมืองของ ประเทศพม่าเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขดังกล่าวถือเป็นข้อมูลในภาพรวม ซึ่งแท้จริงแล้วอาจมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ที่เอื้อต่อผลประโยชน์ ระหว่างบุคคลด้วย

ส่วนการปฏิสัมพันธ์กับชาวไทยนั้น พบว่า มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการนิยาม ตัวตนของชาวพม่า เนื่องจากชาวพม่าเป็น กลุ่มวัฒนธรรมย่อย (subculture) ในสังคม เมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นพื้นที่ของกลุ่มวัฒนธรรมหลัก (dominant culture) ดังนั้น การนิยามตัวตนของชาวพม่าโดยชาวไทยในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสะท้อนผ่านข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับชาวพม่าที่ ปรากฏในผลการศึกษา ยังคงพบว่า ชาวพม่าถือเป็นศัตรูหรือผู้แปลกแยกจากสังคมไทย

ทั้งนี้จากข้อมูลปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ระหว่างไทยกับพม่าส่งผลให้เกิดอคติทางชาติพันธุ์ที่ไทยมีต่อพม่า ทำให้ชาวพม่าส่วนหนึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยใช้เกณฑ์ความแตกต่างทางชาติพันธุ์และปัจจัยในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจเข้ามาเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ในสถานการณ์ต่างๆ

ข้อจำกัดของงานวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการดำเนินการวิจัยในช่วงสถานการณ์ที่ไม่เป็นปกติ เนื่องจากอยู่ในช่วงการถวายเป็นพระราชกุศลแด่การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 จึงทำให้การจัดกิจกรรมหรือประเพณีต่างๆ ที่จัดขึ้นภายหลังช่วงเวลาดังกล่าวมีข้อจำกัดและอาจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเล็กน้อย ซึ่งหากมีการศึกษาวิจัยในช่วงเวลาอื่น อาจทำให้ผลการศึกษาที่ได้มีความแตกต่างออกไป

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1. ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ถือเป็นประเด็นที่มีรายละเอียดในการศึกษาค่อนข้างซับซ้อนและมีความเชื่อมโยงกับบริบทแวดล้อมหลายด้าน ดังนั้น ผู้วิจัยควรทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ในระยะเวลาที่ยาวนานเพียงพอสำหรับการทำความเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ อย่างแท้จริง หรืออาจเลือกศึกษาอัตลักษณ์เฉพาะบางประเด็นอย่างเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดมากขึ้น

2. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือกันจัดกิจกรรมหรือพื้นที่ให้กลุ่มชาติพันธุ์พม่ากลุ่มต่างๆ ได้ออกมาแสดงตัวตนและจุดยืนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้และทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนพม่ามากขึ้น อันจะเป็นการลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ และการแบ่งแยกกันในสังคมด้วย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์พม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น แต่จากการศึกษาพบว่า ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์พม่าอีกเป็นจำนวนมากในพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น หากมีการศึกษาวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์พม่าในพื้นที่อื่นๆ เพิ่มเติมอาจส่งผลต่อข้อค้นพบใหม่ๆ ในงานวิจัยครั้งต่อไป

2. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำการศึกษาวิจัยกับกลุ่มชาติพันธุ์พม่าในภาพรวม โดยไม่ได้ทำการศึกษาเจาะลึกเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่ารุ่นที่หนึ่ง และชาวพม่ารุ่นที่สอง ดังนั้น หากมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมอาจทำให้พบข้อค้นพบใหม่ๆ ที่น่าสนใจสำหรับงานวิจัยในอนาคต

3. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในฐานะของ “ผู้เฝ้าประตู” (Gatekeeper) โดยผ่านวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับสื่อมวลชนสัญชาติพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นถือเป็นข้อมูลจากผู้ส่งสารเพียงด้านเดียว หากมีการศึกษาข้อมูลจากฝ่ายผู้รับสารที่เป็นชาวพม่าด้วยอาจทำให้พบข้อค้นพบใหม่ ๆ ที่น่าสนใจสำหรับงานวิจัยในอนาคต

4. จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น หากมีการศึกษาวิจัยในประเด็นการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ให้ลึกซึ้งมากขึ้น อาจทำให้พบข้อค้นพบใหม่ๆ ที่น่าสนใจสำหรับงานวิจัยในอนาคต

5. จากการศึกษาวิจัยพบว่า ชาวพม่ากลุ่มที่มีเอกสารยืนยันตัวตนที่ถูกต้องตามกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยจะกล้าแสดงความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มย่อยออกมาอย่างชัดเจนในสังคมของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งน่าสนใจที่จะศึกษาว่า ชาวพม่ากลุ่มนี้มียุทธวิธี การปรับตัวหรือต่อรองอย่างไร พวกเขาสามารถดำรงอัตลักษณ์หรือการรักษาความเป็นพม่าเอาไว้ได้หรือไม่ หากมีการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวอาจทำให้พบข้อค้นพบใหม่ๆ ที่น่าสนใจสำหรับงานวิจัยในอนาคต

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. (2557). ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: เอ็ดสันทเพรสโปรดักส์.

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2555). สื่อเก่า-สื่อใหม่ สัญญา อัตลักษณ์ อุดมการณ์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

- กระทรวงแรงงาน: กลุ่มงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์. (15 ตุลาคม 2556). **จำนวนแรงงานชาวพม่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศ ปี พ.ศ. 2556**. สืบค้นจาก <http://www.mol.go.th/>
- โกสุม สายจันทร์. (2549). **พม่าในความสัมพันธ์ทางการเมืองกับต่างประเทศ**. เชียงใหม่: บริษัท โซटनाพริ้นท์ จำกัด.
- จตุพล ทองสกล. (2553). **การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยดำ บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). **พม่า: ประวัติศาสตร์และการเมือง**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เชิญขวัญ ฤชมงคล. (2549). **การสื่อสารของกลุ่มชาวกะเหรี่ยงถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมืองในการปรับตัวและการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาสื่อสารพัฒนาการ.
- ทิพย์สุดา จินดาปลูก. (2556). **หมุดหมายประวัติศาสตร์ล้านนา**. ไพโรจน์ ไซเมืองชื่น และภูเดช แสนสา บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: บริษัท โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด (มหาชน).
- นงนภัส ศรีสงคราม. (2547). **การสื่อสารทางวัฒนธรรมด้านอัตลักษณ์และสัญญาวิทยาของชาวไทยโซ่งในหมู่บ้านดอนเตาอิฐ จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์, สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- นิติ ภัวกรพันธุ์. (2558). **ชนวนก ชาติและชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, บรรณาธิการ. (2546). **อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ฤดี นิยมรัตน์. (2554). **อัตลักษณ์ลวดลายเบญจรงค์ไทย**. คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีงบประมาณ 2554.
- ลัดดาวัลย์ แซ่เซียว. (2545). **200 ปี พม่าในล้านนา**. กรุงเทพฯ: โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

- วรรณขลิษฐ์ บุญมี. (2520). ความสัมพันธ์กับอังกฤษในบางลักษณะสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: การป่าไม้และการเหมืองแร่. ปรินญาณิพนธ์ ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิรัช นิยมธรรม. (2541). สารมหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2541. ศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิรัช นิยมธรรม และอรนุช นิยมธรรม. (2551). เรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมพม่า. พิษณุโลก: โรงพิมพ์ตระกูลไทย.
- สำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่. (2560). จำนวนแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าที่มีใบอนุญาตทำงานในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และจำนวนรวมทั้งจังหวัด ในช่วงปี พ.ศ. 2557 – 2559.
- อัคนี มูลเมฆ. (2557). รัฐฉาน ประวัติศาสตร์และการปฏิวัติ. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

ภาษาอังกฤษ

- Donald Horowitz, “Ethnic identity” in *Ethnicity*, edited by Nathan Glazer and Daniel Moynihan (Cambridge: Harvard University Press, 1975).
- Fredrik Barth, ed., *Ethnic Groups and Boundaries* (Boston: Little Brown and Company, 1969).
- Nicholas Ford. (2012). *Some Reflections of Ethnic Identity of Refugee Migrants from Burma to Thailand*. *Journal of Population and Social Studies*. Volume 21 Number 1, July 2012.
- Sachiko Yasuda. (2008). *Shan on the Move: Negotiating identities through spatial practices among Shan cross-border migrants in northern Thailand*. M.A. Thesis (Sustainable Development), Faculty of Graduate Studies, Chiang Mai University.